yaba

Genç Kuşağın Yazın Dergisi

26

Ocak 1983

75 LİRA

- ENVER GÖKÇE,NİN ŞİİRİNE DOKUNMAYIN!
- HALK KAVRAMI ÜSTÜNE
- KURGU - BİLİMİN İKİ DÖNEMİ
- HALK ÖYKÜLERİMİZİN KAYNAĞI
- KORUYUCU : MAUPASSANT
- 1982 SANAT TAKVİMİ

BU SAYIDA :

yazılar:

Nevzat Sıkık
Sami N. Özerdim
Mehmet Yaşar Bilen
Şadiye Sarkan
Ercüment Özkaya
Aydın Doğan

soruşturma:

(dergiciliğimiz)
Ahmet Özer
Abdullah Rıza Ergüven
Yunus Yaşar
Enver Ercan
Kemal Uysal
Doğan Sucu

şiirler:

Ebu Ule
Bülent Güldal
Abdullah Rıza Ergüven
Kathleen Raine
Salih Bolat
Necdet Soğuk
Şubutay Hikmet
İsmet Markoviç
Metin Güven
Halim Şafak Şanlıdağ

öyküler:

Guy De Maupassant
Talip Apaydın
Muzaffer Abayhan
Fatma Alagöz

kalıt :

Sabahattin Eyüboğlu

genç yazıncılarla :

Salih Bolat

yanıtlarıyla :

Necati Zekeriya

sanat takvimi :

Mustafa Burhan Güneş

çizgiler :

Cem Güneş
Sait Munzur

Genel olarak sanat ve özel olarak da yazın alanındaki devinimin yoğunlaşarak sürdüğü bir yılı daha geride bıraktık. Şimdi bir çok kişi ve kuruluş tarafından yıllıklar hazırlanıp, 1982 ye ilişkin antolojiler düzenlenecek. Bizim için geçtiğimiz yılı değerlendirme ve belgeleme işi, özellikle genç yazıncılar yönünden önem kazanıyor.

Bu yolda en önemli kuşkumuz, yıl içinde bol ödülle tıkanan değerlendirme mekanizmasındaki nesnelliğin sağlanıp sağlanamayacağı konusundadır. Ülkemizde sanatsal estetiğin henüz temellendirilememiş olması, değerlendirmelerde de bol keseden dağıtılan ödüllerin hâlâ geçer ölçüt olmayı sürdüreceğini göstermektedir. O anlamda da ya toptan yoksayma veya pohpohlama biçiminde bir değerlendirme varlığını koruyacaktır.

11 eylülün politize Türkiye'sinden 12 eylül sonrasının bol sanatçılı Türkiye'sine evrilirken, bu niceliksel yoğunluğun, sanat alanında eninde sonunda bir nitel değişimi de beraberinde getireceği kaçınılmazdır. Ancak 1982'de de gençler adına pratik olarak, önemli bir belirginleşmeden söz etmek için daha erken görünmektedir. 1982 nin kalın çizgilerine genelde baksak bile, örneğin şiir ve öyküde hareketliliğin ve sayısal çokluğun belli bir öneçıkışı getirmediğini kolayca görebiliriz. Onun yanında, romandaki boşluğu Yaşar Kemal'in Paris'te aldığı ödül bile dolduramamıştır. Kalemler, roman pratiğine değil, «var mı, yok mu» üzerine yontulmuştur çoğunlukla.

1982 de yurtdışındaki saygın çalışmalar, bütün edebiyat polislerine karşın sabırla sürdü. O nedenle, Abdullah Rıza Ergüven'i, Talât S. Halman'ı, Necati Zekeriya'yı sevgiyle anmamız gerekir.

Ayrıca 1982 de dergiciliğimiz ve yayıncılığımız renkliliğiyle anılacaktır. Büyük sermaye gruplarının dergileri, belli sanatçılarıyla gittikçe kadrolaşırken, kooperatif dergileri ise kendilerinden bekleneni verememişlerdir. Doğaldır ki amatör dergiciliğimiz, ekonomik yükün ağırlığını çekmeye devam etmiştir. Sadece bu nedenle bile 1983, «Dönemeç» gibi daha bir çok derginin sonu olabilir. O nedenle amatör dergileri, yayınından dağıtımına kadar her alanda dayanışmaya çağırıyoruz.

YABA, 1983'e iki kitapla girdi. İlki Abdullah Rıza Ergüven'in, halk yazınımızın köşetaşlarını irdelediği: «Türk Halk Yazını». İkincisi, genç arkadaşımız Salih Bolat'ın şiirlerinden oluşan: «Yaşanan». Bu yılda da yayınlarımızı genç ve usta yazarlarımızla dayanışma içinde sürdürmek kararındayız.

Dergimizin 25. sayısıyla kazandığı özellikler birçok okur ve dostumuzca olumlu karşılandı. Aldığımız önerileri de titizlikle değerlendiriyoruz. Genç olmak, yeniliklere karşı duyarlı olmamızı gerekli kıldığına göre, okurlarımızın eleştiri ve önerileri doğrultusunda daha olumlu, daha güçlü YABA'lar gelecek 1983'te. Bu ise okurlarımızın yakın çevrelerinde dergimizi tanıtıp, dağıtım ve satışına bizzat katılmalarıyla olanaklı. Yeni aboneler bulma konusunda bütün okurlarımızın göstereceği çabalar esas dayanağımızdır.

Nice güçlü YABA'larda buluşmak umuduyla, 1983 te esenlik ve başarılar diliyoruz..

Sevgiler. YABA, Ocak 1983

yaba
Genç Kuşağın Yazın Dergisi

YABA'NIN İKİNCİ CİLDİ İLE İKİ YENİ KİTABI DAHA ÇIKTI. KİTAPÇILARDA ARAYINIZ. PUL KARŞILIĞI DERGİ ADRESİNDEN DE EDİNEBİLİRSİNİZ.

- enver gökçe sayısı
- öykü özel sayısı
- çocuk yazını, masallar

13–24

500 TL.

150 TL.

YAŞANAN
salih bolat

100 TL.

yaba saruşturması

(GEÇEN SAYIDAN DEVAM)

● AHMET ÖZER

Amatör sözcüğünün, sözlük karşılıklarında, bir işi kârı için yapmayan kişi diye tanıtılır ilkin. Bu tanımdan hareket edersek, kârı düşünmeyenin bu işe zevk için sarıldığı gibi bir anlam ortaya çıkar. Çeşitli alanlarda, bu tanımın doğru olduğunu görsek de, dergicilik alanında bir eksiklik olarak karşımıza çıkar.

Amatör dergilerin çıkışlarında, aranılması gereken bir gerçek, bu dergilere omuz veren tüm yazınerlerinin bir yerde söyleyecek bir sözlerinin olmasıdır. Onların bir takım duyguları boşaltma alanı olarak seçilmesi amaç olmadığına göre, değişik dergilerle söylemek istediğimiz sözün bize söyletilmemesi karşısında kendi seçtiğimiz bir seçenek olarak değerlendirilmeleri gerekmektedir.

Amatör dergilerin adıyla özdeş bir tavır ortaya çıkar ki, bu da yazın alanına yeni yeni girmeye çaba gösteren nice gencimize, bir okul görevini üstlenme durumudur. Ve yıllar sonrasında, nice doruklara ulaşan, adı «şairler ve yazarlar sözlüğü»nde boygösteren yazıncılarımızın, öncelikle böyle bir geçitten geçtiklerini görürüz. Bu geçitin ise unutulmaz anılar taşıdığı bir gerçektir.

Amatör dergiler, yazın alanımız içinde hayli zorluklarla başbaşadır. Bu, ömür törpüleyen çetin zorluklar, nelerle dolu değildir ki: Öncelikle, etkin bir dağıtım olanağına, ekonomik nedenlerle sahip değillerdir. Bu yüzden uzun ömürlü olma şansları yok denecek denli azdır. Bunun yanında yeni adlara, yeni seslere fazlaca yer vermelerinin doğal sonucu, derginin okunması, alınması, küçük bir çevre tarafından karşılanır (dergileri, roman, öykü, şiir kitaplarını salt yazarının adından dolayı alanlar azınsanmayacak ölçüdedir.) Her şeyden önce, derginin albenisinin olmayışı, renkli ve düzenli bir baskı tekniğine sahip olamayışı, tanıtma güçlükleri içinde oluşu nedeniyle de okuyucunun dikkatini çekmekte türlü zorluklar içinde bulurlar kendilerini.

Bunun yanında, düzenli bir yazışma ağı kurmaları nedeniyle, yazın alanında çok uzaklara ulaşma olanağını, aboneler yoluyla kurabilirler. Yeni adların, yeni seslerin yazın alanına kazandırılmasında, yazınsal çalışmaların özendirilmesinde etkin rol oynarlar. Yazın alanında, kendini gösterme uğraşısı içinde nice yazıncı; yazdığı, ürettiği ürünlerinin değerlendirilmesinde yardımcı olmaları nedeniyle sıcacık bir ortam hazırlarlar. Ürünleri değerlendirilen yazıncıların, yazın alanına daha bir sevgi ve içtenlikle sarılmalarının ortamını kurarlar. Kendini ilk kez yakın bulduğu dergide deneyen bir yetenek, derginin yayımına ara ya da son verilmesinden sonra duyduğu boşluğu gidermek için yeni alanlara ulaşma ivmesi kazanır.

Yazma tutkusuyla dolu nice gençlerin özverileriyle çıkan bu dergilerin yazınımızda bir çekirdek oluşturdukları yadsınamayan bir gerçektir. Zamanın küllendiremediği, dipdiri, taptaze bir büyünün, kapanışların üzerinden yıllar geçse de sürdüğü bilinmektedir. İşin ilginç yanı bu dergilerin salt bir takım duygulara do-

→

filistin şiiri

GÖRÜN BUNLARI...

bunları görmüyor musunuz?
o vatandır, yaklaşınca beyrut'a
o büyük heybetli kale
geçmiş kavimlerin o direnç yürekleriyle
yükselecek ve yaşayacak olan...
görmüyor musunuz?

küçük çocuklar söylediler ölürken
«büyük hükümdarlar,
araplar, bu yeri sattılar
serpip ölümün korkunç yasını
acı acı kar gibi erittiler»

bugünü yaşayanlar, unutmayacak ölüleri
ölüm saçan silâhlarını batının
yalanlarını da
savaştan kaçmadı, aç, susuz erlerimiz
unutmayacak araplar bu direnişi
uslarının derinliğine
bir bir yerleşecektir

arap sahralarında bir tek ad olacak
FİLİSTİN, yıllardır süren haklı mücadele
«Kudüs, Kutsal Yer», unutuldu
kendilerine gelecekler bir zaman
beyrut yaşayacak,
yaralı gönüllerde

annem, öcü alınacak gözyaşlarının
unutulmayacak,
toprağa verdiklerin elinle
genç şehitler,
sizin adınız da unutulmayacak
kanınla emeğinle yarattığın
yıldızlar.. yollar... ve devrime andınız

onlar, suyu kaynağından kestiler
çocuklar öldü ve dediler ki
«ey insanlık, ey dünya..
görmüyor musunuz bunları
ve yaptıklarını
görmüyor musunuz?»

Beyrut - 10.8.1982
Ebu - ULE
Arapça'dan Çeviren :
H. OKYAR - Ü. Yaşar Işıkhan

yum arama yeri olmaktan uzakta, söylenecek sözlerinin olması gerçeğini de her zaman gündemde tutmaları gerekir.

Amatörlük, yazınsal alanda kendini asla içerikte göstermeyen, salt biçimde sürüp giden bir olgudur. Bunun yanında biçimsel eksikliği yerinmekle değerlendirmek de yanlış bir tutumdur.

Büyük sermaye her alanda gösterdiği yağmacılığı, sanat alanında da göstermek ister. Sanatın evrensel yanından yararlanarak, kendi ekonomik ve siyasal etkinliğini çok boyutlu olarak devreye sokar. Bankaların, holdinglerin, vakıfların, giderek bankerlerin bu alanda gösterdikleri özveriyi (!) izledik. Devletin yaya kaldığı bir alanda uçak seferleri düzenleme amacının altında iyiniyetin çok uzağında, yapımcı adlarının ön plâna çıkarılması düşüncesi yatmaktadır. Büyük sermaye «büyük»lüğünü kanıtlamak için, yayın organlarını satın alarak, yeni yayın organları çıkararak, renkli ve albenili bir yayımcılık örneğini geliştirerek, yazın ve ekin alanında yetkin birçok sanatçıya ekonomik olanaklar sağlayarak onların adlarını «meşru»laştırmaya, etki alanlarını güdümü altına sokmaya çalışır. Geniş bir dağıtım ağı kurarak (en küçük yönetim birimlerine değin uzanarak) yanlışı, doğru diye yutturma cambazlığını gösterir. Etkili bir reklâm ağı oluşturarak bu alandaki seçenekleri yok etmeye çaba gösterir.

İşin ilginç yanı, böylesine «büyük» lükle yine de amacına ulaşamadığı bir gerçektir. Sermaye imparatorluğunun bağrında açılan bir gedik, yatırım yaptığı alanları da etkiler. Bunun yanında, büyük paralar dökerek ödüller koyması, galeriler açması, yayımcılık yapmasının altında sanatın yerde sürünmesine payanda olmak gibi bir kaygısı aranmamalıdır. O, her alanda gösterdiği ikiyüzlülüğü, bu alanı da denetime sokmakla sürdürmek ister. Yoz bir kültürün bayraktarlığı yanında, insanlık düşmanı olan savaş kışkırtıcılığını «yaba altında sopa göster»erek bal gibi gündemde tutar. Ve işin gerçek tarafı, gelişen ve değişen tarihsel koşullar içinde bu alanda kendini, kendi kalemini tüketenlerin bir daha aynı saflığı taşıyamayacaklarıdır. Sanatçıyı, spor piyasası gibi kiralamak, giderek satın almak, düşünen ve üreten bir kesim adına onursuzluktur.

Büyük sermayenin bu alanda soluk alması, ilerde tarihin yargısına tutulacak insanların gücüne bağlıdır. Siyasal alanda karşı çıkılan bir düşünceye, sanatsal plâtformda çanak tutulmazsa tekelleşmek bir yana «büyük»lüğün ne denli kof olduğunu görmek açısından yerinde bir davranış olur. Yaratan ve üreten gücün, toplumun yasaları doğrultusunda emek verenlerin elinde olduğu bilinen bir gerçektir. Tarihin bu uğurda en büyük yargıç olduğunu unutmayalım. Bir de yazınsal alanda etkin görevler üstlenen yönetmenleri gözden kaçırmayalım.

● ABDULLAH RIZA ERGÜVEN

1) Bence özenci[1] demek aşırı alçakgönüllülüğe kayar. Kimileri aşırı alçakgönüllülüğü bile sömürmeye kalkar. Bu yüzden «Dergiciliğimizi nasıl değerlendiriyorsunuz?» diye sormak yerinde olur. Kaldı ki YABA dördüncü yılına başlıyor!

2) Ne de olsa büyük balıklar küçük balıkları her zaman yutar. Ne olursa küçük balıklara olur. Birikim çoğunlukla tekelleşmeye gider. Anamalın öne sürdüğü yazın ve kültür, açıkcası büyük anamalın, ister istemez - Demokles'in kılıcı gibi - (özenci) dergiciliği kısıtlayacaktır!

Bu durumda (özenci) dergiciliği yalnız bir şey kurtarır: Dayanışma!

---

[1] **Derginin içeriği bakımından «özenci» sözcüğüne karşı çıktım. Dergiciliğin dayanağı anamal bakımından haklısınız!**

● YUNUS YAŞAR

Sanatçı ile kitleler arasında canlı, yaratıcı bir diyaloğun kurulmasında dergilerin önemi kuşkusuz büyüktür. Sanatçı ile sanat alıcısı arasında ileticilik görevini yerine getirirken, özgün ve toplumsal ürünlerin günışığına çıkmasında öncülük görevini üstlenir.

Ancak bu görevi üstlenirken kapılarını dar çemberlerin içine sıkışmış, onu kırıp geniş okur kalabalıklarına ulaşamamış, fakat ilerisi için büyük umutlar vadeden genç kuşaklara da kapılarını açmalıdır. Bunu üstlenirken ürünlerin seçimi, değerlendirilmesi, özgün, gerçekçi ve çağdaş olanı sunması kalıcılığın daha da bir kamçılayacaktır.

Buna karşın gün geçtikce tekelleşmeye yön tutan, belli kapitalist çevrelerin boyalı basımlarla büyük trajlar yaparak çıkardıkları dergiler daha rahat sürdürebiliyorlar yaşamlarını. Ama ortaya konan ürünler okurla ilişkisi düzeyinde tasarlanan işlevi yerine getirmekten öte bu sınavdan yüz akı ile bile çıkamamaktalar. Yığınların en iyiye ve en güzele layık olduklarını atlamadan, sanatın onurunu korıyarak ürünleri vermekten yoksun, kadrolaşmayı yeğleyerek genç amatör kuşaklara kapılarını kapatmaktalar.

Son bir iki yıl içinde kooperatifleşmeye giden yazarların oluşturdukları dergiler çıkmaya başladı. Uzun yıllar sanat çıkmazlarında bocalayıp kalan sanatçılar böylelikle ürünlerini sınama olanağına kavuştular. Gözlemler gösteriyor ki bu dergiler de gün geçtikçe köşe başlarını tutmuş belli yazarların tekeline girerek onların soluklarını iletmekten öteye gidememektedirler.

● ENVER ERCAN

1—) ... Amatör dergilerin kendi yapılarındaki ekonomik yetersizlik, üst üste gelen kâğıt zamlarıyla ve gerek dağıtımcıların, gerekse satıcıların büyük çoğunluğunun —piyasa gereği— «Yüksek kazanç sağlayana yaşama hakkı» düşüncesinden hareket etmeleriyle birleşince, bu gün, bir amatör derginin ne iki-üç formalık, iki-üçbin baskı yapmasına, ne de basılan derginin okura yeterince ulaşmasına olanak bırakmıştır.

Bunların sonucu olarak da, bir çok dergi kısa zamanda kapanmış, yaşamlarını dirençle, özveriyle sürdürmeye çalışan dergilerse zaman zaman gecikerek, zaman zaman kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kalarak iki aylık, hattâ üç aylık yayın yapmak zorunda kalmışlardır.

Dergiyi, dergiyi çıkaranlarla başbaşa bırakmayan yazıncıların ve okurların içten çabalarını pratikte de bütünleştirmesi, sanıyorum, en azından, sorunların çökertici etkisini ortadan kaldıracaktır...

2—) Ürünleri bu dergilerde okuyucuya ulaşan, yapıtları bu yayıncılarla işbirliği halinde basılan amatör

inceleme

ANONİM HALK ÖYKÜLERİMİZİN KAYNAĞI, İŞLENEN KONULAR VE DİL (I)

● NEVZAT SIKIK

Halkımız toplumsal olaylara, savaşlara, zulme, haksızlığa karşı seyirci kalmamıştır. Kimi eylemiyle katılmış, bu gidişe bir dur demiş, isyan bayrağını açmış, kimi de bu karşı koyuşu diliyle, teliyle, şiiriyle, öyküsüyle yapmıştır. Anonim halk öykülerimiz binlerce yıldır bu karşıkoyuşları bayraklaştıran halk anlatı sanatımızdır.

Anonim halk öykülerimiz doğduğu çağın damgasını taşır. Üretim tüketim ilişkileri, sosyo-ekonomik yapı, öyküde tipler bütünüyle çağın öyküye yansımasından başka birşey değildir.

Masallarımızda olduğu gibi düş dünyası ürünleri Devler, Periler olağanüstü olaylar öykülerimizde görülmez. Olmuş veya olabilecek olaylar, çoğunukla da gerçek bir olayın özü korunarak çerçevesi genişletilerek öykü dizilir.

Diğer halk sanatlarından olduğu gibi Anonim öykülerimizden de çokluklar; bir, üç, yedi, kırk, doksandokuz, binbir sayılarıyla ölçülür. Öykü anlatıcılığı hüner isteyen bir uğraştır. Bu uğraşı çoğunlukla yaşlılar ve (diğer halk sanatlarından olduğu gibi) kadınlar yüklenmiştir. Çünkü Osmanlının talan ekonomisi Anadolu erkeğine savaşsız yirmi yıl geçirtmemiştir. Evde bir başına kalan asker kadınları eylemiyle yapamadığını diliyle yapmış, gerçekten bulamadığı mutluluğu düşte aramış, Keremden aramış Ferhattan aramıştır. Ondandır ki her Anadolu erkeği Ferhattır, Keremdir, Köroğludur, Ondandır ki her Anadolu kadını Şirindir, Han Aslıdır, Ezo Gelindir.

ANONİM HALK ÖYKÜLERİMİZİN OLUŞUMUNDAN KAYNAKLAR

Anonim halk öykülerimiz başlıca iki gözeden beslenmişlerdir. Birinci gözenin ürünleri herşeyiyle yerli malımız olan öykülerdir. Halkın içinde okur-yazar oranının yüksek olmaması Türkmenlerin Ortaasya öykülerinin bu güne kadar gelmesini önlemişse de Anadoluya yerleşilmesinden sonra üretilen öyküler dilden dile, kulaktan kulağa, bazı el yazmalarıyla günümüze kadar gelmiştir. Ayrıca Anadolunun yerli halkının bazı öyküleri de günümüze kadar yaşayabilmiştir.

Halkımız tarafından sevilerek dinlenen öykülerimizin başından Türkmen oymaklarının akınlar halinde gelip Anadoluya yerleşmelerini işleyen Battal Gazinin cenkleri gelir. Osmanlının Anadoluda birlik kurma uğraşlarını işleyen öykülerin ardından, yine Anadolu halkına yabancılaşan Osmanlı padişahlarının, paşalarının yaptıkları zulmü konu eden ve bu zulme karşı koyan halk kahramanlarının yaşamları öyküleştirilmiştir. Bunlardan Şeyh Bedrettin, Köroğlu, Pir Sultanabdal, Baba İshak, Çapanoğlu ve diğer Celaliler sayabiliriz.

Gezici saz şairlerinin anlattığı öykülerin başında Ferhat-Şirin Kerem-Aslı, Garip-Şahsanem gelir.

→

---

yazıncı da aynı biçimde, olumsuz yönde etkilenecektir. Burada amatör dergiciye, yayıncıya, yazıncıya düşen görev, ilk sorunuzu yanıtlarken belirttiğim gibi: sıkı dayanışma, güçbirliği ve yayıncı-yazıncı-okur bütünleşmesidir. Ancak bu bütünleşmeyle verilebilecek savaşımdır.

● KEMAL UYSAL

Özenci dergiler bir boşluğu doldurmak, edebiyata hizmet etmek için ortaya çıkmışlardır. Sermaye dergileri gibi kâr amacı gütmedikleri için yıllanmış, gün ışığına çıkmış yazarlara gereksinmesi yoktur. Onların amacı toprak altındaki bir cevheri ortaya çıkarmaktır. Karanlıktaki yeteneği aydınlığa kavuşturmaktır. Görevini yerine getirirken ekonomik, sosyal birçok zorluklarla karşılaşırlar. Dağıtım olanaklarının az olması okuyucusunu sınırlar. Bu zorluklara karşılık görevlerini sürdürürler. Bu da takdire değer bir davranıştır...

● DOĞAN SUCU

I — Amatör dergicilik bir çok konularda güçlükler içinde olmasına rağmen bağımsız yazma anlayışını uyguladığı ve okuyucularının gücüne dayandığı için her şartlarda yayınını sürdürecektir.

Özenci dergiler arasında kopukluk vardır, değişik tarzda yayın yaptıkları için yeterince etkin değildir. Yapılması gereken sermaye yazının karşısına belirli ilkeler çevresinde birleşerek güçlü bir şekilde çıkmaktır. Gelişmenin ve etkin olmanın yolu budur. Yalnız amatörlüğün sağladığı birliğin yeterli olmadığını mevcut kooperatifleşmiş yayınlarda açıkca görmek mümkündür. Birleşilecek ilkelerin temeli fikir birliği olmalıdır çok sesli ama ahenkli bir orkestra gibi yayın yapmalıdır. Demokrasi ve Anayasa tasarısının basın, edebiyat, sanat ve toplum üzerindeki etkilerinin açıklaması gerektiği zamanda yazıncılık yetersiz kalmıştır. Son zamanlarda yapılan yayınlar geç kalmış yararsız bir çalışmadır. Şunu hepimiz de biliyoruz ki yazamamanın acısını, sıkıntısını çekecek olan yine yazıncılar olacaktır.

Zamanında fikir belirtmek, sermayenin soyut sanat ve sevgi anlayışına karşı toplumcu sanat anlayışını etkin duruma getirmek yazıncılığın ilk görevidir.

Bazı yazarlar amatör yazıncı ve yayıncıların özgür yazma anlayışını temel ilke edinmedikleri için yazıncılığı diğer mesleklerden biriymiş gibi düşünmeleri nedeniyle özenci dergiciliği tercih etmemektedirler. Göüş belirtmede çekimser kalmakta ve yazarken gelir getirmeyi düşündükleri için etkin ürün vermeleri de mümkün değildir. Yazarlarımız kazanmayı düşünürlerken sermayenin kazanma düşüncesi var mı? Hayır yazın ve kültür alanında kâr etme düşünceleri yoktur. Hattâ zarar etmelerine rağmen bu uğurda büyük masraflar yapılmaktadır. Ticaretin kâr ilkesine ters olmasına rağmen istenilen karşı fikirleri kontrol altında tutmak, etkisiz kılmaktır. Bu sonuç kültür alanında tekelleşmeye neden olmaktadır.

Özenci yazıncılığın görevi ekonomik ve yayıncılıkta birliği sağlamak olmalıdır.

GÜL YAPRAĞI KAN İÇİNDE

acısı unutulan anısı kalan
bir depremdir ölüm kendi ekseninde
yanar içinizdeki yazdan akşamlar
ay dolanır gecede kızıl bir sini
kasatları kana bulanır
susar kuşları göklerin
gizleyen tanrılar mıdır en güzel mavileri

dilekler büyütürken zamanı
o güzelin ülkesine kanat çırpan
umudun akçıl güvercini yorgun düştü
suda yansıyan gölgesinden ürker oldu cerenler
mayıslara yaraşan insan bakışı
devdayı işlemek dururken aşkın kızıl gergefine
insanlık adına mı köşelerdeki binlerce ölü

dilin var dilim dilim yüreğin köpüren rüzgâr
sabah kırağısı düşmüş tarlalarda koşmak
ve seyredebilmek gökyüzünün mavi döşeli atlasını
yaşamak için vuruşanlara ne kadar uzak
kendi utancıyla da boğulabilir insan
anılarından bir akrepmiş gibi kaçabilir
biline ki binlerce yıl lânetle anılacak bu katliâm
usu vahşetin güdümündeki tetiği düşüren parmak

● **BÜLENT GÜLDAL**

Tanzimat fermanıyla batılılaşma hevesine kapılan Osmanlıların konar-göçerleri iskana zorlamasını konu alan aşiret öyküleri de öykü dağarcığımızın önemli yerini kaplar.

Bu yüzyılda yaşamış dağ eşkiyalarından Yörük Ali Efe, Çakırcalı, Çukurovadan İnce Memed, Gizik Duran, Dağ eşkiyasının son temsilcisi Koçeronun yaşamlarını anlatan öykülerimizi de yerli malı öykülerimize katabiliriz. Halkımız her toplumsal olaya acılı yaşamlara öyküler dizmiştir. Kızılırmak-Karakoyun, Dertli Kaval, Ezo Gelin, Kurtuluş savaşımızla ilgili öyküler, ardından Kore savaşı, Kıbrıs çıkartmasını konu alan binlerce öyküyü yerli malımız öyküler arasına alabiliriz. Halkın öykü üretimi sona ermez. Günümüzde de öykü üretimi sürmektedir. Oniki Eylülden önce parti liderleriyle ilgili, şimdi de askerî liderlerimizle ilgili yüzlerce öykü duymuyor muyuz.

İkinci gözeden elde ettiğimiz ürünlere gelince; Bu ürünler komşu ulusların anonim halk öyküleridir. Türkmenler Anadolu topraklarını yurt edindiklerinde daha önce bu topraklarda yaşamış halkların ve komşu ulusların kültür ürünlerini yadsımamışlardır. Tam tersine Anadolu sentezine gitmek istemişler ve başarmışlardır da. Yanlız bu senteze gidememiş olanlar Anadoluyu yönetenler olmuştur. Ondandır ki gün olmuş kendilerine kılavuz olarak Arab'ı almış, gün olmuş Acemi almıştır. Son yüzyılda tanzimatla Avrupalaşmak, demokrasiyle de Amerikalaşmak istemiştir. Ve hâlâ ne Arab'a, ne Acem'e ne Avrupalıya ne de Amerikalıya benzemeyen yüksek zümre kültürü bir yozlaşma içindedir. Bunun yanısıra halk kültürümüz bundan binlerce yıl önce Anadolu sentezine varabilmiş, rahatlamıştır. Bu rahatlamanın sonucundan komşu ülke kültüründen bazı değerlikler alınmış, bazı değerlikler verilmiştir. Özellikle Türklerin islâmlığı kabullenmeleriyle beraber Tevrat-İncil-Kur'ân üçlüsüyle öykü dağarcımıza dolan İsrail-Kralpeygamberlerinin yaşam öyküleri yabancı kaynaklı öykülerin en başında gelir. Anadolunun yerli halkının öyküleri. Acem, Arap sevda öyküleri (Yusuf-Züleyha, Leylâ-Mecnun) günümüzde dahi zevkle dinleniyor.

ANONİM HALK ÖYKÜLERİNDEN İŞLENEN KONULAR

A — DİNİ HALK OYKÜLERİ : Türkmenlerin İslâmlığı kabulüyle beraber Kutsal Kitap Kur'ân'dan geçen öyküleri, özellikle İsrail-Kralpeygamberlerinin yaşam öyküleri Anadolu halkı tarafından benimsenilerek dinlenir olmuştur. Her İsrail-Kralpeygamberi bir kişilik-meziyet yüklenerek öykülenir. Yaşamları bu meziyeti pekiştirecek şekilde gelişir. Eyup Peygamber sabrı, Yakup Peygamber babayı, Yusuf Peygamber güzelliği Davut Peygamber gür sesi, İsmail Peygamber kurbanı, Süleyman Peygamber bilgiyi simgeler. Ayrıca her sanat dalının piri, simgesi olan bir peygamber vardır. Yaşam öyküleri bu sanat dalından gösterdikleri başarılar doğrultusundan gelişir, anlatılır.

Kutsal Kitap Kur'ân'ın emri gereği müslümanlığı yaymak isteyen İslâm akıncılarının yaşam öyküleri, Eba Müslim, Zaloğlu Rustem, Battal Gazi Hz. Ali, Hz. Ömer'in cenkleri dini anonim halk öykücülüğümüzün önemli eserleridir.

Hz. Muhammed'in ölümü ve yeterince yayılma alanı bulan İslâmlığın verdiği akıncı ruh sona ermiş, çok tanrılı dinle tek tanrılı din arasında çatışmalar başlamıştır. Arap ve Türk akıncılarının kılıç zoruyla kabul ettirdikleri İslâm dini kitlelerin yaşamına yenilik, değişiklik getirmemesi, daha sonra varolan dinamizmi de dondurmaya çalışmasıyla kitleler eski dinamizlerine arar olmuşlar, yeni liderler, yaşam felsefeleri yaratmışlardır. Ve arkasından eski çok tanrılı dinlerin yeni yaşam alanı olan mezhepler ortaya çıkmıştır. Bu mezhepler donmuş olan islâmlığa canlılık, yeni bir yorum getirmek istemiştir. Ne var ki kurulu düzenin çıkarlarına ters düşen bu yenilik hareketleri kanlı bir şekilde bastırılmış Şeyhler, Pirler asılmış, müritleri kılıçtan geçirilmiştir. Anonim dini öykülerimiz dini kabuk içinde halkın Osmanlıya başkaldırışını tüm çarpıcılığıyla işlemiştir. Şeyh Bedrettin, Pir Sultan Abdal, Baba İshak isyanları bu tür öykülerin kaynaklarıdır.

Hz. Muhammed'in ölümüyle halifelik makamına kimin oturacağı çekişmesi, daha doğrusu Arap kabilelerinin ekonomik savaşlarında islâmlığı koz olarak kullanmak istemeleri müslüman kitleleri ikiye ayırdı.

Bu savaşta yenik düşen Hz. Ali ve taraftarları Irak tarafına çekilerek yeni bir mezhep çatısı altında birleştiler. Alevilik olan bu mezhebin doğuşu, liderleri, kurbanlarıyla ilgili öyküler Ayın-ı Cemilerde alevi toplumlarda binlerce yıldır anlatılır durur. Osmanlıların sunni olmaları bu mezhebe karşı hoşgörürsüz davranmalarına neden olmuş, çeşitli kıyımlara gitmişlerdir. Donmuş İslâmlığın katı kurallarını reddeden, Anadolu din kültünü yadsımayan Alevilik Osmanlı zulmü altında inleyen kitleler tarafından hemen benimsenmiştir. Egemen güç durumundan olan sunnilikle girilen çatışmaların konusu ve çelişkisi Şah-Padişah ikilemidir.

öykü

koruyucu

● GUY DE MAUPASSANT

Çev.: CEYHUN ERGÜVEN

Bu kadar şanslı olduğunu düşünde görse inanmazdı. Taşralı bir mübaşirin oğlu olan Jean Marin, hukuk öğrenimi yapmak için Quartier Latin'e gelmişti. Sürekli olarak gittiği birahanelerde, bira içerek hep politikadan konuşan bir sürü geveze öğrenci ile arkadaş olmuştu. Onlara karşı büyük bir hayranlık duyuyor, devamlı olarak onlarla arkadaşlık ediyor ve parası olduğu zamanlarda onların yiyip içtiklerinin hesabını bile ödüyordu.

Daha sonra öğrenimini tamamlayıp avukat oldu. Birçok davaya girdi çıktı, fakat hepsini kaybetti. Bir gün, eski arkadaşlarından birinin milletvekili olduğunu öğrendi.

Eskisi gibi yine arkadaşının peşinden ayrılmaz oldu, yine onun angarya işlerini yapmaya başladı. Parlamento'ya seçilen arkadaşı nihayet bir gün bakanlığa atandı ve bundan altı ay sonra da Jean Marin Danıştay üyeliğine getirildi.

Üye olunca, ilk önce, kendisini kaybedecek derecede bir kibire kapıldı. Kendisini görenlerin Danıştay üyesi olduğunu tahmin edeceklerini sanıyor ve bu zevki tatmak için sokaklarda dolaşıyordu. Girdiği dükkânların sahipleri, gazete satıcıları, hattâ arabacılar ile konuşurken, en önemsiz şeylerden söz ederken bile «Danıştay üyesi olan ben...» diye başlayan konuşmalar yapıyordu.

Jean Marin, daha sonraları, bulunduğu yüksek görevin, mesleğinin ve güçlü bir adam olmanın etkisiyle büyük bir koruma hissine kapıldı. Her fırsatta, bitmez tükenmez bir cömertlikle herkese destek oluyordu.

Sokakta yürüken tanıdık bir yüz gördüğü zaman hoşnut bir edayla ona doğru ilerliyor, candan bir şekilde elini sıkarak hal hatır sorduktan sonra, «Biliyorsunuz, ben Danıştay üyesiyim ve her zaman hizmetinizdeyim. Size herhangi bir şekilde yardımcı olabiliresm, hiç çekinmeden bana söyleyin. Mevkim dolayısıyla etkili bir kişiyim» diyordu.

Ondan sonra, yolda rastladığı arkadaşını hemen bir kahveye sokarak kâğıt ve kalem istiyor, garsona, «Yalnızca bir sayfa, tavsiye mektubu yazmak için» diyordu.

Ve bu şekilde, kentin en ünlü kahvelerinde belki de günde yirmi-otuz tavsiye mektubu yazıyordu. Sulh yargıcından bakanlara varıncaya kadar bütün devlet memurlarına bu tavsiye mektuplarından gönderiyordu. Bu, onu çok mutlu ediyordu.

Bir sabah, işine gitmek üzere evinden çıktığında yağmur yağıyordu. Faytona binip binmemekte tereddüt etti, ama binmedi ve yürümeye başladı.

Sağanak yağmur iyice hızlanmış, caddeler ve kaldırımlar su içinde kalmıştı. Mösyö Marin, daha fazla ıslanmamak için bir kapının eşiğine sığınmak zorunda kaldı. Beyaz saçlı, yaşlı bir papaz da oraya sığınmıştı. Jean Marin, Danıştay üyesi olmadan önce din adamlarından hiç hoşlanmazdı. Fakat bir kardinalin önemli bir konuda kendisine danışmasından beri din adamlarına saygıyla davranıyordu. Yağmur giderek hızlanıyordu. Marin ve papaz, yoldan sıçrayan çamurlardan korunmak için önünde durdukları evin kapıcı dairesine sığınmak zorunda kaldılar. Kendi varlığını belli etmek için her zaman aşırı bir heves duyan Marin, «Ne ka-

→

İslâmlık öncesi çok tanrılı dinlerin kalıtı olan kötü ruhlar (al karısı, cin, şeytan) özellikle kadın dinleyiciler tarafından rağbet gören dinî öykülerimizdir. Tekin olmayan, yerler, nazar, adaklar-dilekler üzerine Anadoluda binlerce öykü anlatılır.

B — DİN DIŞI ANONİM HALK ÖYKÜLERİ : Toplumu sarsan olaylar, kıtlıklar, kıyımlar, isyanlar savaşlar, aile felâketleri sevda öyküleri din dışı sevda öykülerimizin konuları arasına girer. Din dışı öyküler başlıca üç bölüme ayrılır.

1 — Sevda Öyküleri : Sevda öykülerimizde kendi arasında ikiye ayrılır. Komşu ulusların sevda öyküleri, Anadolu Türkmenlerinin sevda öyküleri.

Türkler Anadoluya yerleştiklerinde Doğuda Acem, Güneyde Sami Kültürüyle komşu olmuşlardı. Özellikle sami kültür ürünlerine yabancılık çekmemişlerdir. Çünkü Samiler tarafından Dünya geneline yayılan islâmlığı kabullenmişlerdi. Kutsal Kitap Kur'ân'a giren Sami-Yahudi kültür ürünlerini bir nevi tanrı buyruğu olarak görmüşler ve benimsemişlerdir.

Kuşkusuz bu kültür alışverişi sevda öyküleri içinde geçerli olacaktı. Acem, Arap sevda öyküleri olup da halkımız tarafından anlatılan ve dinlenen öykülerin başında Süleyman Peygamber ve Saba melikesi Belkıs'ın sevda öyküleri gelir. Süleyma'nın dillere destan olan zenginliği yaşamı ve Saba Melikesi Belkısla olan sevdası İsrail-Kralpeygamberlerine yakışacak bir ululuk içinde anlatılır. Sonuçta Süleymanın da bir ölümlü olduğu vurgulanarak kitlelerin hırstan vazgeçmeleri istenir. Dini sevda öykülerinin bir başkası da Yusuf Peygamber ile Züleyha'nın yaşamlarını anlatan sevda öyküsüdür. Kenanlı Yakup Peygamberin güzel oğlu Yusuf çeşitli olaylar sonucu Firavunun karısı Züleyha'ya duygusal ilişkiler içine girer. Öykü Süleyman Peygamber ve Saba Melikesi Belkıs'ın öyküsü gibi soyluluk çizgisi takip ederek son bulur. Kral-Peygamberlik dönemlerinde (Köleci Toplumda) halktan biri öyküye girmemiş, halk için öykü anlatılmamıştır. Öykü kahramanları ya Kral-Peygamber ya da Kraliçedir. Ne zaman ki halk yönetici sınıfa kendini kabul ettirmeye başlamış, üretimin önemini anlatmış o günden sonra her şeyde olduğu gibi anonim öykülerden de gerekli yerini almıştır.

Yabancı kökenli bir sevda öyküsü olan Leylâ - Mecnun öyküsü büyük ozanların ürünlerine konu olmuştur. Öyküde aşiret yaşamı ve katı kuralları yerilir. Ortadoğunun mistizmi öykünün son bulmasından ağırlığını koyar. Önceleri Mecnun'un cismanî aşkı öykü sonlarından ilahi aşka dönüşür. Dili ağır, yabancı sözcüklerle doludur. Şiirler yerli sevda öykülerimizde olduğu gibi hece vezniyle dörtlükler halinde değil, Aruz vezniye gazel türünde söylenir.

(Arkası gelecek sayıda)

● **ABDULLAH RIZA ERGÜVEN**

BOŞLUĞA ÖVGÜ

Boşluğu yadsımış Elea'lı Zenon
«Boşluk yok» demiş, «imge» düpedüz
«Her şey boşluk!» diyor Avanos'lu
Rıza

«Boşluk da bir şey!»
Gün boşluğun içinde
Yıldızlar boşluğun
Boşluğa açılır kilise kapıları
minareler boşluğa doğru uzanır
boşluktan hoşlanır kimileri
kimilerinin canı sıkılır
durmadan çocuk yapar

Her şey boşluk için
kızarması elmaların yaz ortası
yanıp yanıp tükenmesi güneşlerin!

---

dar kötü bir hava değil mi, sayın papaz?» dedi.

Yaşlı papaz, hafifçe öne doğru eğildi:

— Ah! Evet Mösyö, hele bir iş için bir kaç günlüğüne Paris'e gelmişseniz iyice tatsız oluyor.

— Ah! Taşradan mı geldiniz?

— Evet Mösyö, bir kaç gün sonra gideceğim.

— Sahiden, başkente yalnızca bir kaç gün için gelindiğinde yağmur yağması son derece tatsız. Bütün yıl Paris'te oturan biz devlet memurları için bu önemli değil.

Papaz hiç yanıt vermedi. Dışarı bakıyordu. Yağmur biraz hafiflemişti. Birdenbire, kadınların eteklerini kaldırması gibi, cübbesini kaldırdı.

Papazın gitmeye hazırlandığını gören Mösyö Marin:

— Sırılsıklam ıslanacaksınız sayın papaz. Bir kaç dakika daha bekleyin, yağmur dinecek, dedi.

Yaşlı papaz, kararsız bir şekilde durdu, sonra konuşmaya başladı:

— Acelem olduğu için gidiyorum, dedi, önemli bir randevum var.

Mösyö Marin üzgün bir ifadeyle, «Nereye gideceğinizi sorabilir miyim?» dedi. Papaz bir an duıakladı, sonra «Kraliyet Sarayı'nın oraya gidiyorum» diye yanıtladı.

— Öyleyse, izin verirseniz sayın papaz size şemsiyemi sunacağım, dedi Jean Marin, ben de Danıştay'a gidiyorum. Ben Danıştay üyesiyim.

Papaz, Marin'e bakarak, «Size çok teşekkür ederim Mösyö. Memnuniyetle kabul ederim» dedi.

Bunun üzerine, Jean Marin, papazın koluna girdi ve yürümeye başladılar. Yürürken ona yolu gösteriyor, onu dikkatle süzüyor ve tavsiyelerde bulunuyordu: «Şu su birikintisine dikkat edin sayın papaz. Özellikle arabaların tekerleklerinden korunun, çünkü tekerleklerden sıçrayan çamurlar sizi tepeden tırnağa sırılsıklam eder. Yoldan geçen insanların şemsiyelerine dikkat edin. Gözler için şemsiyelerin sivri tellerinden daha tehlikeli bir şey yoktur. Özellikle kadınlar son derece tehlikelidir, zira hiç bir şeye dikkat etmezler ve şemsiyelerinin tellerini hep insanın yüzüne çarparlar. Hiç kimse için kendilerini sıkıntıya sokmazlar. Sanki bütün kent onların sanırsınız. Ben, onların eğitiminin son derece ihmal edildiği kanısındayım.»

Mösyö Marin, bütün bunları söyledikten sonra gülmeye başladı. Papaz, hiç yanıt vermedi. Ayakkabılarını ve cübbesini çamurlamamak için adımını dikkatle atarak yürüyordu.

Mösyö Marin tekrar söze girdi:

— Paris'e biraz eğlenmek için geldiniz kuşkusuz, öyle değil mi?

— Hayır, diye yanıtladı papaz, bir iş için geldim.

— Ya! Önemli bir iş mi? Neyle ilgili olduğunu sorabilir miyim? Eğer size bir yardımım dokunabilirse, hizmet etmeye hazırım.

Papaz sıkılmış görünüyordu:

— Yo! Önemsiz, kişisel bir iş. Piskopcsla bir anlaşmazlığımız var. Sizi ilgilendirmez zaten, çünkü kiliseyle ilgili bir sorun bu.

Mösyö Marin, sabırsızlıkla, «Ama bu tip işlerle Danıştay ilgilenir. Bu durumda benden yararlanabilirsiniz» diye yanıt verdi.

— Evet Mösyö, dedi papaz, ben de Danıştay'a gidiyorum zaten. Mösyö Lerepère ile Savon'u, belki de ayrıca Mösyö Petitpas'yı görmem gerek.

Mösyö Marin söze girdi:

— Fakat bunlar benim arkadaşlarım, sayın papaz. Bunlar meslektaşlarım ve en iyi dostlarımdır. İyi insanlardır. Her üçüne de sizi salık vereceğim, bana güvenebilirsiniz, dedi.

Papaz Mösyö Marin'e teşekkür etti ve kendi kendine birtakım dualar mırıldandı.

Mösyö Marin, çok memnundu. «Şanslı olduğunuz için sevinebilirsiniz sayın papaz, göreceksiniz, benim sayemde işiniz hemen yapılacak» dedi.

Danıştay'a geldiler. Mösyö Marin papazı odasına çıkardı, oturacak yer gösterdikten sonra kendisi de masasına oturdu ve yazmaya koyuldu:

«Sayın meslektaşım, Kilise mensuplarımızın en saygıdeğerlerinden olan sayın papaz Mösyö...»

Yazmaya ara verdi ve papaza dönerek, «Adınız neydi?» diye sordu.

— Papaz Ceinture.

Mösyö Marin, tekrar yazmaya başladı:

«... Sayın Papaz Ceinture, size söz edeceği küçük bir iş için yardımınıza ihtiyaç duymaktadır. Sayın meslektaşım, kendisine yardım edeceğinizden emin olarak...»

Ve alışılmış nezaket cümlelerini de yazarak mektubunu bitirdi. Üç mektubu da tamamladıktan sonra Mösyö Marin bunları papaza verdi. Yaşlı papaz, binlerce kere teşekkür ederek odadan çıktı.

Mösyö Marin işini tamamladıktan sonra evine gitti, günün geri kalan kısmını sakin bir şekilde geçirdikten sonra yatıp uyudu. Sabah kalkınca, ilk işi gazeteleri getirtmek oldu.

İlk açtığı gazete, radikal bir gazeteydi. Gazetede «Din Adamları ve Devlet Memurları» başlıklı bir yazı vardı, okumaya başladı:

«... Din adamlarının yaptıkları kötü işleri sergilemeye devam edeceğiz. İş başındaki hükümete karşı komplo kurduğu ortaya çıkan, burada belirtemeyeceğimiz alçakça davranışlarda bulunan, sonradan papazlığa dönen eski bir cizvit tarikatı mensubu olmasından kuşkulanılan, utanç verici olduğu söylenilen bazı nedenlerle bir piskopos tarafından görevinden alınan ve tutumu konusunda açıklamalarda bulunmak üzere Paris'e çağrılan Ceinture adında bir papaz, Marin adında bir Danıştay üyesi tarafından hararetle savunulmuş ve bu üye, meslektaşları olan çeşitli devlet memurları adına yazılmış tavsiye mektuplarını bu cübbeli arsıza vermekten çekinmemiştir.

Danıştay üyesinin bu anlaşılmaz tutumunu haber veriyor ve durumu bakanın dikkatine.....»

Mösyö Marin, yerinden ok gibi fırladı, hemen giyinerek meslektaşı Mösyö Petitpas'ya koştu. Petitpas, kendisine «Siz delirdiniz mi? Bu ihtiyar komplocuyu bana tavsiye ediyorsunuz» dedi.

Çılgına dönen Mösyö Marin, kekeleyerek konuşmaya başladı:

yinelemeler

SAMİ N. ÖZERDİM

12 Şubat 1982 — 1936 Türk Dil Kurultayı'ndan önce, basına verilecek haber, yazıldıktan sonra Atatürk'e gösterilir. Kendi elyazısı ile, iç sözcüğü Türkçeleştirir: **müşkilât**: güçlükler; **halledilmesi**: kolaylaştırılması; **teşrik-i mesai**: beraber çalışmalar. Bize bu belgeyi, Türk Tarih Kurumu Genel Müdürü Uluğ İğdemir gösterdi. Yayımlayacağını umuyoruz.

21 Şubat 1982 — Kucakta taşınan, paytak paytak ana babasının yanında yürüyen 'masum' çocukları sever, on'ara sırasında acırız. Hitler'ler, Begin'ler, öldürenler, soyanlar ve benzerleri de zamanında hep böyle çocuklardı.

4 Nisan 1982 — Kütüphanecilik Haftası'nda İzmir'de konuşan bir kimse diyordu ki: «Türk ulusu okumayı sever; kitaplıklarımızı dolduran değer biçilmez yapıtlar bunun kanıtıdır» (ben özleştirdim). Birinci yargı pek doğru değil; henüz okuma-ya düşkün bir toplum olamadık; üstelik birtakım engeller de var. İkinci yargı ise ezbere söylenmişti. Değer biçilmez yapıtlar, eski yazmalar ise, bunları okuyan çok küçük bir azınlık, kısacası uzmanlardır.

30 Mayıs 1982 — Okumak - sanıldığı gibi - her zaman bir zevk değil; bir ödev, bir sabır ve çaba işi, bir kendini zorlama, bir yükümlülüktür.

10 Temmuz 1982 — Kafasını aslanın ağzına sokan sirk artisti gibi, yarı beline değin - kapağı, bir su aygırı ağzı örneği kalkmış - otomobilin içine gömülmüş bir insan...

16 Ağustos 1982 — M. Deligönül dikkatimi çekti. Recaizade'nin «Araba Sevdası»nı bugünkü dile aktaran kişi, kendisinden birtakım tümceler eklemiş. Üstelik, Ahmet Refik Altınay'ın çok sonraları ortaya attığı «Lale Devri» terimini de kullanmış, ya da ölmüş Recaizade'ye kullandırmış. Bizde çeviri yapanlar, kimi sayfaları atarlar, kimi yargıları kendi anlayışlarına göre çevirir, okuyucuyu yanıltırlar. Bunu, eski yazarlarımızı aktarırken da yaptıkları anlaşılıyor. Nasıl engel olmalı? Eleştiren de yok.

25 Eylül 1982 — Yazı yazmak bir gereksinme... Bir oyalanma... Okumaktan daha çok dinlendiriyor beni...

9 Eylül 1982 — Azra Erhat 6 Eylül günü öldü. Birkaç ay önce eski bir öğrencim telefon ederek, onun onulmaz bir sayrılıkla hastaneye yattığını, öleceğini bilerek birçok dostlarına veda mektupları yazdığını; benim de kendisine bir geçmiş olsun kartı yazmamı söyledi. Sadece hastanenin adını verdi. Yazdım; yattığı kliniği, oda numarasını bilmediğim için Başhekimlik eliyle yolladım. Bir hafta sonra mektup geri geldi. Üzerinde, kötü bir yazı ile şöyle denilmişti: **Adresi bilinmiyor!**

7 Ekim 1982 — 1 Ekim'de altmış beş yaşıma rahatsızlık içinde girdim. Midemde hafiften ağrılar, sindirim bozuklukları, belimde sancılar. Sanki günü gününe bir uyarı idi bu!

15 Ekim 1982 — Ana caddede, direklere asılmış kocaman bir döviz: «Temizlik imandan gelir!» Temizlik iman'dan değil, bilgi ve akıl'dan gelir. Belediyelerin, halkı akıl yoluna yöneltmeleri beklenirdi.

16 Ekim 1982 — Bugün Anatole France'ın «Edebiyat Hayatı» adlı kitabından «Edebiyatta Deliler» başlıklı yazısını okudum. Oğlunu yitirdikten sonra dokuncasız bir deliliğin içine düşmüş olan yaşlı bir adamcağızı anlatıyordu. Yazar falan olmayan bu adamın, gezi yazınından ne denli derin bir okumuş olduğunu, Latince ve Yunanca'dan kendisine bir şeyler öğrettiğini, «yetkin bir hümanist» niteliğini, her konuda konuşabildiğini sayıp döküyordu. Bizde, işin derinine bu denli inmiş insan azdır. Geçenlerde bir arkadaşım, dergilerde bir yığın yazı çıktığını, ama bunların ne için yazıldığını bir türlü anlamadığını yana yakıla belirtiyordu. Gazetelerdeki sanat sayfalarının da bu tür yazılarla dolup taştığından da yakındı. Kitap tanıtmalarında, salt tanıtanın kendi eğilimi egemen... Değerlendirme yanlışları, savrukluklar ise ayrı bir konu... Ozan sultanları ele alan bir kitabı tanıtan kişi, hem de ağırbaşlı bir gazetede, «klâsik» şiirimizi öğrenmek isteyenlerin bu kitabı kesinlikle okumalarını salık veriyor. Oysa, Osmanlı sultanları içinde pek çok ozan var da, kaçıncı basamakta olduklarını anlamak için antolojilere girip girmediklerine bakmak yeter. Elbette onların şiir yazmaları ilginç, ama bu eski şiirimizi değil, sultanları, onların iç dünyalarını öğrenmemeye yarar. Kitabın başlığından bile anlam çıkaramayan, ya da buna vakit bulamayacak denli işi başından aşkın kişi, büyük bir gazetenin sanat köşesine kurululyor. Yazılışlarını yönetenlerin bu işlerden anlamadığı, ya da körü körüne bir güvenle davrandıkları görülüyor. Bugünün bol ödül olanaklarının da genç yazarları saptırdığını düşünebiliriz. Ödül alan kendisini olmuş bitmiş sayıyor. Her dergi, bu tür yazarlara sayfalarını açarken bir denetlemeyi gerekli görmüyor. Onları, yolun başında donduruyor.

André Gide bile, kendi ülkesinde, genç kuşakların otuz yaşında duruverdiklerinden bir yazısında yakınıyor. N. Subaşı göstermişti bana, daha doğrusu Türkçeye çevirmişti, «Prétextes» kitabında olacak...

Ağrılar içindeyim. Kendi kendimle şakalaşarak «Müzikle sağaltayım ağrılarımı» diyor, eskimiş plaklara el atıyor, Bach'ın Brandenburg Konçer-

→

— Hayır... Görüyorsunuz ki, aldatıldım... Çok namuslu görünen bir adamdı... Bana oyun oynadı... Alçakca bir oyun. Sizden rica ediyorum, onu çok şiddetli bir cezaya çarptırın. Yazacağım, söyleyin bana, onu mahkûm ettirmek için kime yazmam gerekirse, yazacağım. Başsavcı ve Paris Başpiskoposunu arayacağım, evet Başpiskoposu...»

Birdenbire Mösyö Petitpas'nın masasına oturuveren Mösyö Marin yazmaya başladı:

«Monsenyör, benim iyi niyetimi kötüye kullanan Ceinture adında bir papazın yalanlarının ve entrikalarının kurbanı olduğumu bilgilerinize sunmama izin veriniz.

Bu din adamının yalanlarıyla aldatılan ben.....»

Daha sonra, mektubu imzalayıp zarfa koyarak yapıştırdıktan sonra Mösyö Marin, meslektaşına dönerek, «Görüyorsunuz değil mi aziz dostum, bu size ders olsun ve hiç bir zaman hiç kimse hakkında başkalarına tavsiyelerde bulunmayın!.»

yeni adlar yeni sesler

● MEHMET YAŞAR BİLEN

Hüseyin Avni Cinozoğlu'nun şiirlerini, ilk kez Saçak ve Hakimiyet Sanat dergilerinde okumuştum. Yeteneği ve özgün duyarlığıyla ilgimi çeken bu genç ozanın şiirlerini sonradan sürekli ve notlar tutarak dikkatle izledim.

Saçak ve Hakimiyet Sanat kapandıktan sonra **Oluşum, Türk Dili, Sanat Olayı, Pota** ve **Yazko Edebiyat** dergilerinde yazdı. Dergilerde yayınladığı bu şiirlerini, taşrada küçük kentlerin matbaalarında (dizgi ve baskısı güzel olmayan), kitapçıklar halinde yayımladı. Güzel şiirleri içeren bu kitapçıklar, baskılarının güzel olmayışı ve dağıtım olanağı bulamayışı nedeniyle yazın alanında pek ilgi uyandırmadı. Ama, «**Hamel Burcuna Akan Nehir**» (I) adlı son yapıtı, Karabük'te yayınlanmasına karşın, estetik açıdan oldukça güzel bir görünüme ve iyi bir baskıya sahip.

Tarihten, küçük kasaba ve kentlerin yerel görüntülerinden, şiire yerli renklerin bütünlüğünde ince nakışlar getiren ve bunları zengin duyarlığın bileşiminde lirikleştiren Cinozoğlu, söyleyişi ve imge kurgusu açısından simgeci ozanları andırıyor. Buna değgin örnekleri aşağıda vereceğiz.

Yerelliği, tarihselle bütünleyen ve oradan birtakım renkler, sesler bileşiminde gerçekten güzel deyişler, imgeler yaratan Cinozoğlu'nun şu bölümleri yargımızı doğrulayan örneklerdir.

«güzün tarihini yazsam
porçemleri nazende
urum kızları süzülür
ellerinde şaman mumları
yatırların mermer kapısından

aslan ağızlarında sebillerin
sanki bakırçalığı içiyor
Safranbolu'da son güvercin
soluyor cumbalarda şamdanlar
mahzun ud taksimleri»

Duyarlık açısından ise, onun şiirleri yenilerden Metin Altıok'u, eskilerden de, Ziya Osman Saba'yı anımsatır bana. Onlar gibi içe kapanıktır: sevdası, aşkı, mutluluğu, kaygısı, hüznü hep kendi «**Ben**»ine yöneliktir. Şiiri, yalnızlığa, yabancılaşmaya karşı insan yüreğindeki duygulanımların bir arayışı ve savunusu üzerine kuruluyor. Çağrışımlar yoluyla çocukluk yıllarına değin uzanan seslerin, gençlik yılların, sevgilerin, umutların, aşkların, yalnızlıkların, acıların, inançların, sevinçlerin.. kendinde yoğunlaştırdığı ince bir duyarlığı damıtır şiirlerine.

«Sevdalar en çok
yalnızlıklarda saplanır kalbimize
işte kendi tarihimizi yazıyoruz
küçük kaygılarla küçük
mutluluklarla
seyir defterimize»

Ne var ki, insana özgü olan bu yönler (bireysel olgular), hayatın maddî gerçekliğinden soyutlanınca; Cinozoğlu'nun şiirlerindeki güzel deyişlere yaslı bu ince duyarlık, «**tek boyut**»ta gelişip, **bireyciliğe**, giderek **edilginliğe** bürünür.

* * *

Bu yazılarımızdaki amacımız, bir yandan yazın dünyasındaki «yeni adları» genç arkadaşlarımızı tanıtmak, diğer yandan da eksikliklerini, yanlışlıklarını (ideolojik/estetik açıdan), örneklerle kanıtlamak, onları yönlendirmektir. Söz, «**duyarlık**»tan açılmışken, bu konuya da kuramsal açıdan bir açıklık, aydınlık getirmek istiyoruz.

İnsan bir bütündür; hem kendisiyle, hem de çevresiyle (nesnel ilişkiler içinde) var olan toplumsal bir varlıktır. Acı çeker, hüzünlenir, sevinir, umutlanır, sever, kederlenir v.s. Bunlar, insanoğlunun bireysel yönünü oluşturan olgulardır. Şu gerçeği önemle vurgulamamız gerekir: Toplumcu gerçekci bir ozan, bireysel olgulara değil, **bireyciliğe karşıdır.** Çünkü insan, kendine, çevresine yabancılaşmadığı sürece bu olguları duyup, yaşayacaktır.

Ne ki bu olguların şiirde nasıl işleneceği, nasıl yansıtılacağı önemlidir. Doğal ki, bu da dünya görüşüne bağlı bir sorundur. Örneğin, bireysel olguları küçük burjuva duyarlığıyla ele alan bir ozan, ister istemez idealist felsefenin tutucu özüne düşer; çünkü bu olguların maddî gerçekliğinin bilincinde değildir. Onları, nesnel ilişkiler bütünlüğünden soyutlayıp sadece kendi «**ben**»inde duyar, algılar. Bu da ozanı şiiide içe dönük bir edilginliğe, bireyciliğe iter.

Hepimizin bildiği, «**Melâli anlamayan nesle âşin adeğiliz**» diyen Ahmet Haşim'in ünlü dizelerini ele alalım. Haşim, bireysel bir olgu olan «**melâl**»i (üzüntüden doğan sıkıntıyı). nesnel ilişkiler içinde, maddî gerçekliğin duyarlığımıza bir yansıması olarak değil, onu kendi öznelliğinde zevk verici soyut bir öge olarak ele almış; giderek edilgin, bireyci bir tavra düşmüştür, şiirlerinde. G. Lukacs'ın belirttiği gibi, «**içe dönük - marazi - bir hastalık**»ın ürünü olan duyarlıktır bu.

Cinozoğlu'nun, «**işte kendi tarihimizi yazıyoruz/küçük kaygılarla küçük mutluluklarla**» dizeleri, Haşim'in bireyci, edilgin tavrıyla çakışıyor bir yerde. Küçük kaygılar, küçük mutluluklar, yalnızlıklar, insana özgü olgulardır ama, insanın salt kendinde merkezleşen, toplumsallığın dışında bir «**tarih**» değildir. Unutulmamalı ki,

---

tolarını çalmaya koyuluyorum. Bach'ın ilk Brandenburg Konçertosu'nda, ilkyaz esintisini andıran bir ezgi içimi yumuşatıp geçiyor.

12 Kasım 1982 — Belki Yahya Kemal Beyatlı'nın kitaplarına yeniden göz gezdirdiğimden olacak, son günlerde kafama takılan bir gözlem var: Gazel yazma çabası cumhuriyetten sonra da sürüp gitti. Bunda kuşkusuz ki Yahya Kemal'in etkisi var. Gazel deyince, yeni ozanların, biraz gazel'in biçimine özenerek yazdıkları şiirleri anlatmak istemiyorum. Divan şiiri biçimi, dili ve tadında gazelleri demek istiyorum. Buna karşılık, Edebiyatı Cedide yolunda şiir yazan, buna özenen yok... Nedeni nedir? Divan şiirinin - daha doğrusu gazel'in, bir de rubai'nin - yüzyıllar boyunca oturmuş, yerleşmiş olması mı? Bir arkadaşım, Divan dilinin daha sağlam olduğunu, Edebiyatı Cedidecilerin dili büsbütün karıştırdıklarını belirtti. Aslında, yeniden gazel, rubai yazan kuşaklar da geride kaldı. Çünkü, bu şiir eski bir dünyanın şiiri idi; bugün sadece şiirle derinlemesine uğraşanlarla yazın araştırmacılarının alanına giriyor. Bakmayın, geleneksel, klâsik şiirimiz diye geveleyenler var, ama; adını verdik ya, gevelemekten öteye gitmiyor. Hem çok bilgi istiyor, hem de bugüne bir katkısı olmuyor. İsteyenler de bir türlü yapamıyorlar bunu.

öykü

alıp satmak üstüne

● TALİP APAYDIN

Ben bu yaştan sonra ne yaparım yahu? dedi. Hiç düşünmemiştim. Çok zor durumdayım vallahi, çıldıracağım.

Yok, dedik, bu kadar büyütme. Herkes ne yapıyorsa sen de öyle yaparsın. Az çok adı olan bir insansın şu ülkede. Yardım eden olur, bir iş olanağı açılır.

Açılmaz, nerden açılacak? Ne zamandır arıyorum, hep kapılar kapalı. Emeklilik hakkım da yok. Çoluk çocuk aç kalacağız. Aileden bir mirasa konmadık ki şimdi değerlendirelim. Sıfırdan geldim buraya, biliyorsun. Bunca yıl dişimle tırnağımla...

O dişin tırnağın gene işe yarar Hüsnü, dedim. Hele üzülme de serinkanlı olarak düşünelim.

Düşünüyorum arkadaş, ne yapabilirim? Başını sokacak bir evim bile yok. Ah aptallık bende ki sözümüzün geçtiği sırada kredi falan uydurup... Bak Selâmi ne güzel yaptı, kardeşinin üstüne açtı mağazayı. Şimdi ortaklar. tıkır tıkır çalışıyor. Memlekette malı mülkü olanlar da aynı şeyi yaptılar. Satıp savıp burada iş kurdular. Ben öyle değilim ki. Nah, yok! Dipten kuruyuz biz. Hiç düşünmemiştim bunu yahu.

Acıklı bir durum evet. Ama bakıyorum da herkes alım satım işine soyunuyor. Neden böyle, anlamıyorum.

En geçerli yol arkadaş, ne yapacaksın başka? Emekli memurlar işçiler, Almanya'dan dönenler... eline biraz para geçen herkes bir dükkân açıp oturuyor. Bankerler battıktan sonra başka yol mu var?

Ama bunca dükkân nasıl çalışacak?

Bilmem orasını. Belki küçükler batacak. Ama işini yürüten yürütecek. Bu işin de gizleri var, ben bilemem. Geçen gün Mustafa'nın dükkânında biraz oturdum da ohoo... ne diller

→

---

bireydeki öznel ögeler (duyumsal deneyimler, bilinçlilik gerekesinimleri), bireyle çevresi arasında oluşan nesnel ilişkilerden ayrılmaz.

Ölümle gelen bir acıyı, nesnel ilişkiler içinde ele alan, duyarlığını özgün bir lirizimle toplumsallaştıran, yine genç ozanlarımızdan biri olan Ü. Yaşar Işıkhan'ın «Sevdamda Ülkem» (2) adlı yapıtındaki «İKİMİZİ DE VURDULAR» şiirinden örnek olarak sunacağımız şu dizelerdeki duyarlığı ele alalım.

«süzüldü gönül
çekildi direnç sevdalara
ılgız ılgızdı gözleri barışan
nerde takıldı peşimize o hain rüzgâr
nerde o sarmaş dolaş ölüm
saramadık birbirimizi
ne sen gördün
ne ben gördüm
oy dostum oy canım oy»

Işıkhan'ın duyarlığı, Cinozoğlu'nun vurguladığı gibi, «yalnızlıklarda duyumsanan, kalbe saplanan» bireyci, edilgin bir duyarlık değildir. Tam tersine, duyarlığını, bilincini (öznel ögelerini), toplumsal olgularla bütünleştirmiştir. «Süzülen gönülde», ölüm olgusuna karşı duyumsanan acılar, ezgiler kolektif bir düzlemde ne denli yoğunsa; «sevdaların direnc çekilmesi» deyişi de, o denli bilinçli ve toplumsaldır.

Bireysel olguları, diyalektik maddeci bir görüşle bilinçlice algılayan toplumcu bir ozan, şiirlerinde yansıttığı: «yalnızlığı, acıyı, hüznü, sevdayı, kahrı, kederi, umutsuzluğu v.s.» salt kendinde odaklaştırarak değil; çevresi-toplumu arasında oluşan nesnel ilişkilerin bir bütünü içinde yansıtır. Bireysel ve toplumsal olguları, diyalektik düzlemde nesnel gerçekliğin değişen, ayrışan niteliği içinde bütün olarak algılar. İnsanın da, toplumun da değişeceğinin bilincini taşır. Dolayısıyla, «acı keder, hüzün, kahır, sıkıntı, umutsuzluk» gibi edilgen olguları, şiirinde, kendi dünya görüşü doğrultusunda karşıtına (zıddına) dönüştürür. Böylece yalnızlıklardan doğan sıkıntılı acılar, umutsuzluklar, zevk verici öznel ögeler olmaktan çıkar; değişen, ayrışan niteliğiyle birikim sağlayarak etkinliğe, giderek bilince dönüşür; kendinin farkındalığında olan bir tepki kazanır. Doğal ki, böyle bir dünya görüşünün şiirdeki yansıması etkin bir içeriği ve toplumcu bir duyarlığı oluşturacaktır.

Cinozoğlu'nu, yetenekli bulduğum kadar, şiirin bilincine varan bir kişi olarak güzel deyişleri, özgün imge kurgusuyla kendi kuşağı içinde yetkin bir ozan olarak da görüyorum. «ATLAR» şiirindeki güzel imge kurgusu ve deyişleri buna örnektir:

«mahmuzları ayın serabıyla eriyen atlar
rüzgârlarda unutmuş saçlı karlı beylerini
o deli atlar denizlerin ilk kâşifi
asi yelelerini yıldızlarda bıraktılar.»

Estetik bilinci böylesine yoğun olarak taşıyan Cinozoğlu, şiirlerinin özüne (o önemsediği sanatsal bilinç kadar), politik bir bilinci de yedirmesi gerekir. Politik bilinçten kastım, doğal ki şiirine toplumsal bir içerik kazandırması, diyalektik maddeci bir dünya görüşünü benimsemesidir. Böyle yetenekli bir ozan, idealizmin çıkmazında, bireyciliğinde yitip gitmemeli...

Yazımızı, yine güzel deyişlerle ve doğal imgelerle örülü, ama umut özlem, aydınlık dolu bakışlarıyla, «bizim insanlarımıza» seslenen, toplumcu genç ozanımız Ü. Yaşar Işıkhan'ın şu dizeleriyle sonlayalım.

«işte bu saatler
uçmak sessiz yangının koynuna
kucaklayıp sarmak en doğmamış özlem
sonra çevirmek daha hızlı dünyayı
sonra serpmek ayak izlerini güneşin
bizim insanlara
pul pul yıldızların şiirini»

«Ay'ı, Güneş'i, Yıldız'ı..» imgesel bir yoğunlukta kullanmak elbet ki, güzel; ama Işıkhan'ın kullandığı gibi, onlara bir doğallık, somutluk ve nesnel ilişkiler içinde toplumsal (hepimizin duyumsayacağı kolektif) bir anlam yükleyerek ve şiiri, «bizim insanlara» sunarak...

---

(1) Hüseyin Avni Cinozoğlu, «Hamel Burcuna Akan Nehir», Şiir, Kendi yayını Karabük, 1982.

(2) Ü. Yaşar Işıkhan, «Sevdamda Ülkem», Şiir, Yaba Yayınları, Mart 1982.

Mehmet Yaşar Bilen
2 Ekim 1982, Devrek

döküyor. Memleketten havlular çarşaflar dokumalar getirmiş. Övdü de övdü. Yarım saatte sekiz-on bin liralık mal sattı. Ekrem de halı satıyor duydun mu? O da memleketten getiriyor. Anlaşmış oranın tüccarlarıyla. Hem onun dükkânı da yok, elden satıyor. Ama bu gidişle yakında açar mağazayı. Geçen gün ayaküstü görüştük de «iyi iş arkadaş, diyor. Daha önce yönelmediğime pişmanım.»

Gördün mü bak, ne yollar var? Karamsar olma hemen. Sen kafası çalışan, ağzı lâf yapan arkadaşsın. Açılır bir yol.

Şimdilik inceliyorum bakalım. Ama umudum yok, ben yapamam. Büyük paralar gerekiyor.

Yok canım, o kadar değil. Nice iş adamları simit satarak, hamallık yaparak başlamışlar. Duyuyoruz işte.

Yok, dedi Hüsnü. O devir geçmiş. Şimdi iş başka. İyi bir yerde boş dükkân için en az bir milyon hava parası istiyorlar.

Nedir o?

Açıktan haraç. Adam dükkândan çıkacak, sen ona bir milyon toka edeceksin.

Aboo, kötü.

Kötü ya. Zamanında tutmuş adamlar. Bize yer kalmamış. Şimdi aralarına girmek bizim gibi cıbırlar için olanaksız. İki aydır dolaşıyorum yahu, ayaklarıma kara sular indi. Kafam da kazan gibi. Görsen neler anlatıyorlar neler... Taksitler senetler bonolar borçlar... Ne üçkâğıtlar! Bilmediğimiz bir dünya imiş meğer. Bazan diyorum, alıp başımı gideyim bir köye. İki dönüm toprak, iki göz kerpiç ev... Ama nasıl yaparım? Çocuklar okuyor, nasıl götürürüm? Deli olacağım.

Haklısın Hüsnü, zor bir durum. Ama senin çevren var, bir yol bulunur sanıyorum.

Hangi çevre? Geç öyle şeyleri dostum. Herkes kendi dümeninde. Gemisini kurtaran kaptan. Dedim ya, işini yürüten yürüttü. Kimi aileden zengin, geçti işinin başına. Kiminin mesleği geçerli, açtı yazıhanesini muayenehanesini. Bizler ise işte gördüğün gibi, kaldık ortalarda. Başkasına söylemem, geçen gün ne oldu bakın, eskiden tanıdığım bir iki bankaya uğradım. Müdürleriyle görüştüm. Dedim, böyle böyle... bir iş tutmak istiyorum, uygun faizle kredi açın. Yüzleri buz. Eskiden böyle miydi bunlar? Ta kapıda karşılarlardı, kapıya kadar uğurlarlardı. Şimdi ise yanıt bile vermiyorlar, kafalarını sallıyorlar iki yana. Çıktım dışarıya, Kızılay'a şöyle bir baktım. Vay bee, yapayalnız duydum kendimi. Hiç kimse, halden anlamıyor. Delirmek işten değil. İnsanlar nasıl bu kadar değişebiliyor?

Değişir Hüsnü'cüğüm. İlk değil bu. Ama başımıza gelmeden anlıyamıyoruz.

Öyle evet. Çok garip.

Bence kendini yitirmemelisin. Güçlü olmalısın. Yaşamın böyle inişleri çıkışları var. Hem ben şunu söylemek istiyorum, neden hep alım satım? Para istemiyen başka işler de düşünülebilir.

Yok, dedi Hüsnü. Her işe razıyım ama yok. Bu yaştan sonra ben ne yapabilirim? Dediğini anlıyorum, üretici bir iş düşünülebilir. Ama o da atölye ister, araç gereç ister. Hem ben bilmiyorum öyle işleri. Ona göre hazırlanmamışım. Kolay değil. Bizim gibi insanlar alıp satmaktan başka ne yapabilir?

Herkes böyle düşünüyor olmalı. Kentler baştan başa dükkân olup çıktı. Ne olacak bunun sonu? Bir de dükkânı olmadan alıp satanları düşün. Nerdeyse nüfusun yarısı alım satım işine daldı.

Öyle. Sanayileşmeye geçemeyince ne olur başka? Üstelik en kolay geçim yolu. Doğru dürüst denetim yok. Herkes tutturabildiğine alıp satıyor. En kolay iş. Hele iyi bir yeri, bir köşebaşını tutmuşsan kazancı da iyi. İster istemez buna yöneliyorsun. İlk sorun ekmek parası kazanmak. Koşullar zorluyor, ne yapacaksın başka?

En kolay geçim yolu dedin de, çocukluğumda bakkal Hacı emmiye özenirdim hep. Köyün en rahat adamıydı. Millet tarlada harmanda kanter içinde çalışırdı, o ise dükkânın önüne atar sandalyeyi otururdu. Üstelik kazancı herkesten fazlaydı. Tüm köylü gizliden imrenirdi Hacı emmiye.

Tamam işte, aynı hikâye. Al bizim köşe başındaki bakkal Yılmaz'ı. Firmalar kendi kamyonlarıyla hergün mal getirirler. Bisküvi gazoz makarna... bir tekel malını gider kendisi alır. İki de tezgâhtarı var. Oturur kasanın başına. Mundan kolay iş mi olur? Ne terlemesi var, ne tehlikesi var. Habire para kazanır.

Evet, onun için millet hep alım satımcı oluyor.

Hüsnü içini çekti,

Bir de biz kurabilseydik öyle bir tezgâh...

Sen bir kitapçı dükkânı aç. Kafalara biraz aydınlık verirsin, bir katkın olur.

Cık. Kafalar aç değil bizim ülkede, miğdeler aç. Elimden gelse lokanta işletirim, kebapçı dükkânı açarım. Onlar daha çok kazanıyor.

Epey incelemişsin bakıyorum?

İnceledim. Bir eksiğim para. Onu da bulabilsem...

Bulursun inşallah.

Sonra iki ay görmedim Hüsnü'yü. Ama duydum, Kızılay'a yakın işlek bir yerde kebapçı dükkânı açmış. İyi de çalışıyormuş.

Birgün gidip hayırlı olsun diyeceğim.

Gelecek sayıda Muzaffer Hacıhasanoğlu'ndan «Kürk Mantolar» öyküsü yer alacaktır.

---

abdullah rıza ergüven

yarınları beklerken

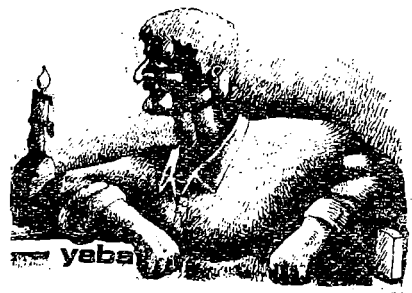

130 TL.

SALİM SAVCI'nın ÖYKÜLERİ

1. Bu Çocuk ... ... Basılıyor
2. Bu Genç ... ... 200,—
3. Bu Kişi ... ... 200,—
4. Bu Yaşlı ... ... 200,—
5. Dosttan Dosta ... ... 200,—
6. Bizim Kuşak ... ... 200,—
7. Öğretmenim ... ... 80,—

Dağıtım: GÜL YAYINEVİ
Kızılay - Adem Yavuz Sk. No. 11
ANKARA/18 75 41

deneme

öz - biçim işlev ilişkisi

● ŞADİYE SARKAN

Sanat biçimi, özü ve işlevi nedeniyle ilk insanlardan günümüze kadar önemini yitirmeden gelebilen bir olgudur. Değişik zaman ve toplumlarda değişik işlevler yüklenen sanat, üzerinde çok konuşulmuş ve konuşulmakta olan bir konudur. Yüzyıllardır insanların terketmediği aksine her geçen gün daha çok gereksinim duyulan bu olgunun yapısı ve işlevi nedir? Biçimi ve özü arasındaki ilişki nasıl olmalıdır?

Kimilerine göre salt yansıtmacılıktır sanat. İlk çağ insanından Platon'dan hattâ günümüz kuramcılarından pek çok yandaş bulan bu görüş çürümeye yüz tutmuştur. Eğer bu görüş tutarlı olsaydı, sanat dalları içinde fotoğrafçılık tartışmasız en büyük yerde olurdu. Oysa sanat, gerçek dünyanın yansıtılması değil, temelinden dönüştürülmesidir. Gerçekliğin bilinmesi değil, sanatçıya yaptırıcı olan etkenin yeniden yaratılmasıdır. Yani sanat, gerçek olanın yeniden üretilmesi, bilinmesi ve yansıtılmasıdır.

Bir toplumbilimci usta «İnsan bilinci nesnel dünyayı sadece yansıtmakla kalmaz ama yaratır» der. Bilimsel maddeci estetik bu yoldan yürüyerek gerçekliğin yansıtılması ile, dönüşüme uğratılmasının birbiri üzerindeki karşılıklı etkinliğinin özgünlüğünü ortaya koyar. Zaten sanatın özünü oluşturan da bu değil midir?

Günümüzde milyonlarca insan sanatla hergün karşı karşıya. Bilinçli ya da bilinçsiz olan bu karşılaşmada insanları büyüleyen sanatın hangi yönüdür? Kusursuz bir biçim mi? Ya da özünde taşıdığı değer yargıları mı? Bu konuyu açıklığa kavuşturmak için biraz daha yakından tanıyalım sanatı.

Sanat; yaşamın, doğanın, nesnelerin ve eylemlerin içinde barınan güzelliği yeniden yaratır. Sanatta «Biçim güzelliği» özel bir rol oynar. İnsan düşüncesinin ve emeğinin yaratmış olduğu sanat dışındaki «şeylerde» estetiksel değerin varlığı mutlak zorunlu değildir, ama olması istenendir. Bir makina mühendisi için önemli olan yaptığı makinanın iyi işleyip işlememesidir. Sonuçta makina görünüş olarak güzel olabilir. Ama ilk yapılış ereği bu değildir. Buna karşılık bir sanatçı için ortaya çıkardığı sanat yapıtında mutlaka bir estetiksel değer bulunması gerekir. Bir yapıt, özü ve biçim uygunluğu ile insanlara haz, sevinç veremiyorsa o zaman içinde barındırdığı eğitsel, bilgisel değerini yitirir. O yapıt «Sanat» olamaz.

Bazı sanat kuramcıları, sanat yaratımlarında salt estetiksel değerin konması ve korunması için, yapıtlarına diğer değerleri içinde barındırmayan nesneler seçmişlerdir kendilerine. Hattâ daha da ileri giderek bilgi-kuramsal, ideolojik, ahlâksal, bilgisel gibi değerleri estetik değeri yani güzelliği bozucu nitelikler olarak görmüşlerdir. Sanatın estetiksel değerini saltlaştıran bu görüşün doğal mantıksal sonucu soyutçuluğa düşmek olmuştur. Bu türlü sanat yapıtları hiç bir zaman kendi dönemlerinin alt yapılarına inememişlerdir.

Bence sanatsal yapıtlar estetik değerleri dışında, içinde, barındırdıkları zihinsel, bilgisel ya da ideolojik değerlerle toplumsal bir işlev yüklenirler. Zaten sanatçıya yaptırıcı olan etken (doğadan sonra gelen) içinde yaşadığı toplumun yaşama biçimi ve çelişkileri değil midir? Milyonlarca insanı sanat denen büyülü olguya çeken kendi iç çelişkileri, bunalımları ve özlemlerinin ele aldıkları sanat yapıtıyla özdeşleşmesidir. Fischer bu konuda «Belli ki kendini aşmak istiyor insan. Tüm insan olmak istiyor. Ayrı bir birey olmakla yetinmiyor. Bireysel yaşamının kopmuşluğundan kurtulmaya, bireyciliğinin bütün sınırlılığı ile onu yoksun bıraktığı, ama onun gene de sezip özlediği bir doluluğa doğru daha anlamlı bir dünyaya geçmek için çabalıyor. Kişiliğin geçici, rasgele sınırları yaşayışının kapanıklığı içinde kendini tüketmek zorunluluğuna başkaldırıyor. İstiyor ki, benliğinden ötede, kendi dışında ama gene de kendi için vazgeçilmez bir şeyin parçası olsun» diyor. Bunu söylerken insanın önemli bir yanını vurguluyor. Ve sanatın işlevlerinden birisi de insanın toplumsallaşma isteğini karşılaması oluyor. Peki, toplumsal gereksinmeler doyuma ulaştığında, doğa-insan çelişkisi teknolojinin gelişmesiyle sona erdiğinde sanatın konumu ne olacaktır? Bu konuda Mondrian «Yaşam dengeye kavuştukça sanat ortadan kalkacaktır» der. Anlatılan şudur. İnsanla insan arasında, insanla çevresi arasında bir çatışma vardır. Ve sanat bu çatışmayı dengede tutmakla görevlidir. Burada sanatın uzlaştırıcı bir özelliği ortaya çıkar. Toplumsal işlevlerinden birisi de bu olur.

Günümüzde ise bazı sanatçılar, yapıtlarına salt işlev yönünden yaklaşım gösterdiklerinden, sanatın önemli bir bölümünü, yani estetiksel değerini yitirmişlerdir. Kimi zaman bir belge, kimi zaman sözlük, kimi zaman da propaganda broşürleri niteliğine bürünmüştür yapıtları.

Sonuçta diyebileceğim şu ki, bir sanat yapıtında güzel ve kusursuz bir biçim olmaksızın içerik ne derece zengin ve çok yönlü olursa olsun tek başına etkili olamaz.

öykü

oto stop

● FATMA ALAGÖZ

Ayşeyle, Dudu istasyona geldiklerinde, Erlangen trenini kaçırdıklarını öğrendiler. Otobüs çalışmazdı bu kasabada. Özel taşıtları olmıyanlar, her yöne çalışan trenlerle yolculuk ederlerdi.

İlk tren kaçmıştı. İkincisi öğleye gelecekti Münih yönünden. «Çok geç kalırız, hiç bir iş bitirilmez öğle sonunda» dedi Ayşe. «Öyle, yarın yeniden izin de alamam» diye onu doğruladı Dudu.

İstasyonun arka kapısından çıktılar. «Allah kahretsin! param olsaydı taksi tutup giderdik. Buradan oraya beşyüz mark'a gitmezler. Biz tren bileiini zor dekleştirdik» dedi Ayşe. →

Gerisingeri kent'e doğru yürürlerken, «oto stop yapalım» dedi Dudu, olağan bir şey söylercesine... Ayşe ateşe basmış gibi, «nee!..» diye bağırdı. «Oto stop mu? Şaşırdın mı, dellendin mi bilmem ama dünyada olmaz.» «Neden olmazmış?» Dedi Dudu. «Hani bizim fabrikaya giden kavşağı aykırlayınca, sağa giden yol var ya, beleş yolculuk yapmak isteyen Almanlar kenarına sıralanır oto stop yaparlar. Biz de gider orada dururuz.»

Suskun, düşünceli biraz daha yürüdüler. «Hadi durmasına durduk. Bakalım bizi alırlar mı arabalarına? Ya dehleyip biryerlere götürürlerse? Yok anam Dudu kurban olayım ben korkarım» diye sızlandı Ayşe. «Saçmalama!» Diye ona çıkıştı Dudu. «Bugüne kadar hiç duyulmuş mu Almanların arabalarına aldıkları kadınları kaçırdığı? Onu yapsa yapsa ancak bizimkiler yapar. Bana daha Türkiyedeyken tembihlemişlerdi. Almanya da kötülük Türklere Türklerden gelir. Gerekirse, Almanın arabasına bin, Türkünkine binme.!..»

Kavşağı geçip, kentin çıkışına doğrulurlarken, Ayşe bu gün gidemezlerse doktor sırasını kaçıracağını, Dudu'nun da bir ikinci kez onun için izin almıyacağını düşündü. Burası Almanyaydı. Kimse bir başkası için öyle uzun boylu özverilere katlanmaz, tatlı canını sıkıntıya sokmazdı. Yıllar Türkleri de Almanlara benzetmişti...

O Almanyaya geleli dört yıl olmuştu. Ayağının tozuyla ilk duyduğu söz (egal) olmuştu. Sakız gibi herkesin ağzında çiğnenen bu sözcük, Almanların yaşam algılayışının, Türklerce benimsenişinin bir simgesiydi sanki. Türk işçilerinin çoğu da hemen her olay karşısında, omuz silkerek, **egaaal** yani «olağan» deyip geçmeye başlamıştı artık... Ayşe, egal'i öğrenmişti öğrenmesine ama diğer arkadaşları gibi uyguluyamıyordu. Almancayı da öğrenememişti. Anne, baba, gel, git, akşam, sabahtan öteye gitmiyordu bütün bildikleri. O yüzden, dil bilgisi kendisinden bir iki gömlek daha ilerde olan Dudu'ya yalvaryakar olmuştu kendisine yoldaşlık etmesi için.

Böğrünün ağrısından göz açamaz olmuştu ne zamandır. Küçük bir kasabaydı çalıştığı yer. Doktoru, verdiği ilaçların bir yarar sağlamadığını görünce, onu bulundukları yere ikiyüz kilometre uzaklıktaki kent'e başka araştırmaların yapılması için gönderiyordu. Eline gideceği doktora yazılmış bir mektup vermişti. Fabrikanın çevirmeni de, beş mark karşılığında bir kâğıda, (HASTAYIM, YABANCIYIM, DİL BİLMİYORUM. BANA SAYRILAREVİNİ GÖSTERİN, TEŞEKKÜR EDERİM) diye iki satır yazıverdi. Bu üçkâğıtçı çevirmen, parayı görmeden, dudaklarını bile kımıldatmazdı. Kasabanın doktoruna hasta olanla birlikte gidip, «bunun karnı ağrıyor» deyivermek için yirmi mark alırdı.

Dudu ilkin mırın kırın etmişti. Yol parasını Ayşe çekecekti çekmesine ama, bir izin günü eksileceği gibi, bir günlük çalışma parasından da olacaktı. Sonra düşündü, taşındı, kentlerin çarşılarının daha büyük daha bolluk olduğunu biliyordu. O sıralarda mevsim sonu satışları da başlamıştı. Alışveriş yapma hevesiyle onunla gitmeye kalkmıştı. Şimdi hanımefendinin korkacağı tutmuştu..

Dudu, Ayşenin koluna girerken, «gezmeye çıktığımız o karlı kış akşamlarında, buraya oto stop yapan Alman kızlarını izlemeye gelirdik anımsıyor musun?» Dedi. Ayşe, «hatırlamaz mıyım hiç, o cumartesi gecelerini» dedi. «Biz pantolon üstüne eteklik, kazak üstüne hırka, onun üstüne palto giydiğimiz hâlde üşürken, onlar mini etek giyerler, o düzgün, güzel, çizmeli bacaklarını geçen arabalara doğru kaldırarak, durdururlar, dansa giderlerdi...

Sonra, gezmeyi eylenceyi seven Türk kızları da toplanıp aynı yerde oto stop yaparak, dansa gitmeye başlamışlardı...

Kaldırımın kenarında durdular. Taşıtlar vızır vızır geçiyordu. Birbirlerine baktılar. El kaldırmaları gerekiyordu. Bu adamların kendiliklerinden duracakları yoktu. Ellerini çekingen, çekingen yola doğru kaldırmaya başladılar... Aynı, ders anlatmaya kalkmak isteyip de, elini kaldırdığını öğretmenin görmesinden korkan öğrencilere benziyorlardı.

Geçen taşıtlardan birinin sürücüsü onları görerek durdu. Nereye gitmek istediklerini sordu. İkisi bir ağızdan «Erlangen» dediler. Adam oraya gitmiyordu... İki sürücü daha durarak nereye gitmek istediklerini sordu. Yazık ki onlar da değişik yönlere gidiyorlardı. Binemediler ama araba sürücülerinin durmaya başlaması onları yüreklendirdi. Ellerini daha bir güvenle yola doğru uzatmaya başladılar.

Gelene geçene el ederek bir saate yakın beklediler. Sonunda büyük kırmızı bir mercedesin sürücüsü onları arabasına aldı.

Elli ellibeş yaşlarında, ak saçlı bir Almandı bu adam. Genç kadınlara, Erlangen'e niçin gittiklerini sordu... Dudu öne sürücünün yanına, Ayşe adamın eşyalarını kakıştırarak arka koltuğa oturmuştu. Çantasını açarak çevirmenin yazdığı kâğıdı adama uzattı.

Mercedesci bir yandan arabasını sürerken, yazılanı okudu. Kâğıdı geri verirken, «ya, demek sayrılarevine gidiyorsunuz. Ama neden trene binmediniz de oto stop yapıyorsunuz?» sorusunu yapıştırdı...

Ayşe adamın ne dediğini anlamadı. Dudu anlamasına karşın sözcükleri toparlayıp yanıt veremedi. Bir iki kemküm etti sustu. Eğer becerebilseydi, «oto stop yapmamızın ne sakıncası var? Siz Almanların çoğu aynı işi yaparak yolculuk ediyorsunuz da biz yapınca mı gözünüze battı! Ya da, eleştirmek, kınamak için mi durup arabanıza aldınız?» demeyi isterdi...

Az önce duymaya başladıkları güven, yerini tedirginliğe bıraktı. Alman sürücünün bütün söylediklerini anlamamalarına karşın, ses tonundan onları küçümsediğini anladılar. Kırmızı mercedesin rahat koltukları, diken olup batmaya başladı... Adam yol boyunca birşeyler anlattı durdu. Ayşeyle, Dudu hemen hiç konuşmadan suskun oturdular.

Kiliseler on çanlarını çalarken, Erlangen'e vardılar. Sürücü geldiklerini inmeleri gerektiğini arabasını durdurarak anlattı. Genç kadınlar ayrı ayrı teşekkür ederek indiler. Mercedescinin arkasından el salladılar.

«Adam neden oto stop yapıyorsunuz? diye tutturdu da başka bir şey demedi. Yol boyunca ecel terleri döktüm. Senin de hiç sesin çıkmadı. Bir ara uyudun sandım» dedi Dudu. «Nereye çıksın« Anlamadım ki adamın dediklerini. Başımıza bir iş gelmeden sağ sağlım inelim diye bildiğim bütün duaları okudum. Her za-

GENÇ YAZINCILARLA

salih bolat

Yaba — Özgeçmişinizden kısaca söz eder misiniz?

S. Bolat — 1956'da Adana'da doğdum. Orta öğrenimimi burada tamamladım. Daha sonra Trabzon Fatih Eğitim Enstitüsü'nün II. sınıfından ayrılarak, Ankara İ.T.İ. Akademisi'nin Sosyal Politika bölümüne girdim ve bitirdim. Yazmaya (bunu, yayınlanmak anlamında alırsak) 1975'lerde Yeni Adana gazetesinde başladım. 1976'da bir kaç arkadaşla birlikte «KOZA» adlı dergiyi çıkardık. 1977 - 79 yılları arasında PETEK ve YAPIT dergilerinin yazı kurullarında çalıştım. 1980-82 yılları arasında da AYKO'nun yazı kurulu ve denetleme kurulu üyeliklerini yürüttüm. 1979 da İ.D.G.S. Akademisi'nin düzenlediği şiir yarışmasında ressam Bihrat Mavitan'ın özgün bir yapıtını ödül olarak aldım. Ama bu ödülü, şiirime ölçü olarak almadım. 1976'dan sonra, Sesimiz, Oluşum, Süreç, Edebiyat 81, Olgu, Türkiye Yazıları gibi dergilerde yazmaya başladım. Demokrat gazetesinde de şiir üstüne yazmıştım.

Yaba — Şiirin ne olduğu üstüne çok şeyler söylendi. Ama biz yine soralım: Şiir sizce nedir?

S. Bolat — Şiir, belli sınırlar içine sokularak, kuramsal tanımlara sığdırılamaz. Ancak yaşanır ve duyulur. Belki de Gombrich'in dediği gibi (o genel olarak sanat için söylüyor, ama, olsun!) şiir yoktur, şair vardır. Şiirin belirsiz, tanımsız, ne idüğü belli olmayan bir nesne olduğunu söylemek istemiyorum. Ama şu kesindir ki, şair hiç bir zaman belli bir sorumluluğu yerine getirmek için ya da belli bir işlev sağlamak için şiir yazmaz. O yalnızca yaşar. Eğer bir şairin şiiri, çağının sorunları ile, insanı ile çakışıyorsa, biz onu «çağından sorumlu şair» diye nitelendiririz. Yoksa o şairin, çağının sorunlarını ya da insanını dile getirmek gibi bir kaygısı yoktur. Şiir, bir sanat olarak, şairin insanlaşmasını sağlayan bir boyuttur. Şairi bu boyuttan çekip aldığınızda, o artık hırçın, ele avuca sığmayan, güçsüz, âsi, can çekişen, giderek ölen bir yaratıktır. Böyle olunca, şiir, şairin dış dünya ile, yaşam ve insan ile iç dengesini sağlayan, onu evcilleştiren bir yordamdır. Dikkat ederseniz, yazmakta olduğu bir şiirin sancısını çeken bir şair, yabanıldır. O şiir bittikten sonra evcilleşir, dinginleşir. Sonra yine başlar yabanıllık, yine şiir, yine dinginlik, yine yabanıllık, yine şiir... Bu bir diyalektik dönüşüm olarak sürüp gider. Zaten şair ile şair olmayan arasındaki ayrım, şairin, kendisini içten içe sürekli çoğaltan bir insan olmasında yatar.

Yaba — Bir genç şair olarak, okumak, yaşamak, yazmak eylemlerinin, şiirsel eyleminiz üstündeki etkileri konusunda ne dersiniz? Bu eylemlerden hangisi şiirsel eyleminiz üstünde daha etkindir?

S. Bolat — Aslında yaşamak, okumak ve yazmak eylemlerini de içine alan daha geniş bir eylemdir. Ama biz bunları ayrı ayrı düşünürsek, beni en çok yaşamak eylemi ilgilendirir. Zaten büyük şairlerin şiirlerinden çok, onların yaşamları ilgilendirir beni. Onların yazdıkları, yaşadık-

→

SORGU

yarın uyanır uyanmaz kendimle buluşacağım bir sabahçı kahvesinde
körfezin kıyısındaki palmiyelerin altında beni bekleyen kendimle
soluksoluğa soracağım ona bu gece niçin uyumadın
uykusuz ve telaşlı gözleriyle martıları kovalayarak diyecek ki
henüz luvr müzesine gidemedim mona liza'yı öpemedim
trenle geçemedim henüz baykal gölü'nün kıyısından
sarı ırmak'a ayaklarımı sarkıtıp bir şarkı söyleyemedim henüz
kendi ırmaklarımı denize kavuşturabildin mi diye soracağım ardından
birden bir martı çığlığı boşanacak bulutlardan

SALİH BOLAT

YAŞANAN adlı kitabından)

---

man Almanlarla çançan ederken bu gün senin de dilin tutuldu, konuşamaz oldun. Bari şimdi aç şu mubarek ağzını da karşıdan gelenlere gideceğimiz adresi sor.»

Beş kişiye sorduktan sonra, sayrılarevini buldular. Ayşenin röntgen filmleri çekildi. Kanı alındı. Sonucun postayla kasaba doktoruna gönderileceğini söyledi rahibe hemşire. Sayrılarevinden çıktılar. «Önce gidip tren biletlerimizi alalım, sonra çarşıları dolaşırız» dedi Ayşe...

Dediği gibi yaptılar. Gezdiler, dolaştılar. Dudu alışveriş yaptı. Yoruldular. Kentin renk, renk çiçeklerle, yeşil ağaçlarla bezeli güzel parkına geldiler. Ortasındaki fıskıyeden sular dökülen havuzun yanındaki sıraya oturdular. Heryer pırıl pırıl tertemizdi. İlkyaz bütün güzelliğiyle inmişti Almanyanın üzerine...

Biraz soluklandıktan sonra, Ayşe, «acıktım» deyince, «iyi ya çıkar torbadan ekmeğimizi yiyelim» dedi Dudu... «Torba sende değil miydi?» «Yoo, ben de sende olduğunu sanıyordum.» «Tüh görüyor musun yaptığımız işi Ayşe! Zeytin ekmeğimizi koyduğumuz naylon torbayı mercedeste unuttuk.» Ne biliyim, torbayı morbayı düşünecek hâl mi kaldı. Arabadan biran önce canımı atmaktan başka bir şey düşünmedim ki. Herhâlde adamın eşyalarının üstünde kaldı. Gördün mü aç kaldık!» Ayşe aç kaldıklarına, Dudu elin Almanına küçük düştüklerine dövünüp durdular.

Dışarda yemek hem pahalıydı, hem de her şeyi domuz eti, domuz yağı yemek korkusuna yiyemiyorlardı. Evden çıkmadan önce bir naylon torba içine biraz ekmekle, siyah zeytin koymuşlardı.

Dudu iş yerindeki Alman arkadaşlarından duymuştu. Almanlar zeytin yemezlerdi. Zeytin ekmek yiyen Türkleri görünce, «böö zeytin yenir mi» diye alay ederlerdi...

KALIT

halk kavramı üstüne

● SABAHATTİN EYÜBOĞLU
(1908-13 Ocak 1973)

Halkı sevmek başka, halka yaranmak başka: O kadar başka ki halkı seven ona yaranmaktan kaçınır, tiksinir de, sevmiyen yaranmasını başarabilir ancak. Halkı bir parmağında oynatmak, dilediği gibi ağlatıp güldürmekle övünen kişi kendi aşağılığını halka yükler ve iğrenir ondan. Kim kralı soytarıdan daha fazla küçümsiyebilir?

Halk şunu tutar, bunu tutmaz diyenler yok mu, en büyük halk düşmanları onlar arasından çıkar. Neden derseniz, düşmanlık, başkasına yukarıdan bakmakla başlar. Halkın dostu kendi tuttuğunu halkın da tutacağına inanandır.

Bir araya gelen on kişinin gücü, birbirine eklenen on insan gücü demek değildir. Birleşen, hele anlaşan on insanın herbiri on kişilik bir bütün olmakla kalmaz, düşüncesi on aklın süzgecinden geçip bir başka aydınlık kazanır. İsa, on iki havarisiyle İsa olmuş.

Krallara gösterilen saygının daha fazlası, daha içteni halka gösterilmedikçe, demokrasi halkı sömürmenin bir başka biçimi olmakla kalır. Halkı güdülecek bir sürü sayanların elbette kasaplarla alış verişi olacak.

Halktan uzaklaşma, tabiattan uzaklaşma gibidir: Her ikisi de bâki insanı yükseltir, sivriltir, inceltir, ama kökünden ayırdığı için kurutur da. Sanat tarihi bu kurumanın bin bir çeşit örnekleriyle doludur. Bizim Divan edebiyatı hem tabiattan hem halktan kopmanın şahâne bir örneğidir. On altıncı Yüzyılda Osmanlı ozanı Bâki halktan yana gitmekle bir Shakespeare olabilir, Shakespeare ise halktan uzaklaşmakla bir Bâki olmakla kalabilirdi. Ama ne Shakespeare kendi keyfiyle halktan, tabiattan yana gidebilirdi, ne de Bâki Saraydan, yapma cennetlerden yana.

Voltaire'e göre halkı yönetmek, onu eğitmiye, okutmıya çalışmaktan daha akıllıca bir iştir. Bu zalim, bu yanlış, bu kendini beğenmiş düşünce, Voltaire'in, bütün zekâsına, kültürüne ve ilerici düşüncesine rağmen, niçin kısırlaştığını, ne felsefede, ne tiyatroda, ne romanda, ne şiirde niçin yeni bir çığır açamadığını anlatıyor bize. Bu yaman adam Shakespeare'in ve Moliére'in tadına varabilseydi, yani halktan yana olabilseydi, Rousseau'nun İsviçre'den kaçarak gelip Fransa'yı tabiattan ve halktan yana çevirmesine lüzum kalmazdı.

Halk, ümmet ve millet kavramlarından daha ileri bir kavramdır. Çünkü ümmet de, millet de belli bir inanç, belli bir sınır ve belli kaynaklara, dile, tarihe, coğrafyaya bağlı kaldıkları halde, halk kavramı insanlığın tâ kendisini anlatır gibi sınırsızdır. Ümmetler, milletler kolay kolay anlaşamaz, ama halklar anlaşır. Halk her yerde halktır. Hıristiyan ve Müslüman halklar Kıbrıs'da, Cezayir'de, Afganistan'da İstanbul'da halk olarak tıpatıp aynı sorunlar içinde yaşadıkları halde, bütün bu memleketlerde ümmet ve millet olarak insanlar birbirinden ayrılmakla kalmayıp birbirini öldürmiye kadar gidebilmekteler.

Kimi sanatçılar bayağılığa düşmek korkusuyla halkın anlamadığı yollara, dillere düşüyorlar. Halk anlasın anlamasın güzel bildiğini yapan ne kadar soyluysa, ille de halkın anlamıyacağını yapan o kadar soysuzdur ve ister istemez, halk iyilikten, güzellikten anlamaz diyen halk düşmanlarına yaranmaktadır. Birçok zenginler, kendilerinin de anlamadıkları sanat yapıtlarını halktan ayrılmak için alıyorlar. Bu durumu se-

→

MARYANN'A

mavi bir yalım sevdan
sis içinde dağılan
saçlarında çam kokusu
rüzgârın getirdiği
gözlerin bir çift akşam
ama yıldızlı akşam
özlem serenadlarının içinde eridiği

limon tadında bir gün
uzak yaşıyacağım
yağmur bulutları kirpiğimde
ağlamakla gülmek arası
mısralarım senli kokuyor
senli kokuyor
yüreğimde büyüyor nemrut
yalnızlığı

Necdet Soğuk

● NECDET SOĞUK

---

ları değil midir? Kim ne derse desin, büyük şiirleri, büyük yaşantılar doğurur. Pablo Neruda'nın yaşadığına dair itiraflarını yazdığı kitap, benim başucu kitabımdır. «Şairin el kitabı» diyorum ben ona. Neruda bu kitabın başında der ki: «Benim hayatım bütün hayatların toplamıdır, bir şair hayatıdır.»

Bir de, yazdığını yaşamış olmak sorunu var. Bu daha çok benim gibi genç şairlerle ilgili bir sorundur. Kuşkusuz «yaşamak» deyince, yazdığımız şiiri iliklerimizde duymamız gerektiğinden söz ediyorum. Yâni Prof. Moissij Kagan'ın dediği gibi, yaşamsal bilgilerimizin, kendi bilgilerimiz olması gerekir. Kendi bilgilerimize dönüşmemiş olan hiç bir bilgi, gerçek bir sanat yapıtının hamurunu oluşturamaz. Her gerçek sanat yapıtı, kendi yaratıcısının bilgisine dayandığı için özgündür. Her ne kadar saygıdeğer eleştirmenlerimiz önlerine gelen yapıta «özgün» etiketini yapıştırı yapıştırıverseler de, elli yıl öncesinden günümüze gelebilmiş şair sayısı ortadadır.

Yaba — Günümüzde şiir alanında at koşturan şair sayısı oldukça kabarık. Bunların arasından sıyrılıp çıkmak kolay olmasa gerek. Hiç umutsuzluğa düştüğünüz oluyor mu?

S. Bolat — Sanat, bir şeylerin acısını duyma işidir. Van Gogh, tuvalini kızarmış başakların önünde çılgınca boyarken, «acı, bir yaşam boyudur» diyordu. Elbette şiir yazan çok olacaktır. Bütün bu şairler, elbette bir şeylerin acısı içindeler. Ama, kaçının acısı bir yaşam boyu sürecektir? Acılarının niteliği nedir? Kalıcı acılar mıdır bunlar? Yirmi beş yaşındaki genç şair arkadaşım, işten atıldığı ya da evlendiğinde, «Şiirin Lüzûmu Yok» deyip bırakacaktır belki de şiir yazmayı. Belki de bir başkası «Biz Gene Yan Yana» deyip dönecektir kaldırımda yürüyen arkadaşının yanına. Yaşam bu, belli olmaz... Ama hep umutluyum.

Yaba — Bir şiir kitabınızın AYKO yayınlarından çıkacağını duymuştuk.

S. Bolat — AYKO mu, Güzel bir havada istifa ettim AYKO'daki üyeliğimden. Ama sanatçıların dayanışmasından yanayım. Sanatçıların...

öykü

bahçe

● MUZAFFER ABAYHAN

Kırkiki yaşındaki Hüsamettin Bey, iki çocuklu bir aile reisi ve sıradan bir devlet memuruydu. Bütün gün küçük bir odada defterlerin, dosyaların arasına gömülüp çalışır, hiç vatandaşlarla yüz yüze gelmezdi. Belki de bu nedenle, yirmi yıla yaklaşan memurluk yaşamı boyunca rüşvet denilen bürokrasi pastasından pay alamamış, kiralık evlerde oturmaktan kurtulamamıştı. Sıradan memurların pek çoğu gibi, o da sigara ve spor-toto düşkünüydü. Bunların yanı sıra, sıradan memurlar arasında pek yaygın olmayan bir düşkünlüğü de vardı: Bahçıvanlık. Onun kiracı olarak girdiği evlerin bahçeleri birkaç aya varmadan düzene girer, yeşillenir, şirinleşirdi.

Hüsamettin Beyin karısı, elâlemin bahçesine emek harcamanın, sigara içmekten de, toto oynamaktan da daha büyük bir aptallık olduğu kanısındaydı. Evliliklerinin ilk yıllarında bu konuda çok tartışmışlardı. Kadına göre, bahçe nasıl bir malsa, o bahçede yetiştirilen çiçekler, ağaçlar da birer maldı ve ev sahibine aitti. Hüsamettin Bey, bir kapı ziliyle bir gül ağacı arasındaki ayrımı bir türlü anlatamamıştı karısına. Aradan geçen onca yıla karşın kadın yine de bu ayrımı anlamış değildi ama, kocasının bahçe merakından komşulara yakınma huyunu da çoktan bırakmıştı. Hattâ onun, eskiden oturmuş oldukları evlerin bahçeleriyle uğraşmasına bile ses çıkartmıyordu artık. Hüsamettin Bey bazı pazar günleri sabah erkenden kalkar, çapa, püskürteç, makas gibi aletlerle dolu çantasını alır, kötü kocaya düşmüş kızını görmeye giden bir baba gibi düşünceli, yollara düşerdi. Güneş battıktan sonra oflayıp poflayarak evine döner, radyodan maç sonuçlarını dinleyip toto kuponunu yırtar, yemek yedikten sonra da hemen yatağa serilirdi. Karısı, yatağın yanında «Allahım, şu herife biraz olsun akıl ver!» diye dua ederdi.

Günlerden bir gün, Hüsamettin Bey karısını çok sevindiren bir haberle geldi eve; başka bir kente atanmıştı. Kadıncağız o kentte belki de bahçeli bir ev bulamayacaklarını umuyordu. Bulsalar bile, kocası hiç olmazsa bu kentteki bahçelerden kurtulacak, üç yerine bir bahçeyle uğraşacaktı. Hüsamettin Bey bir yandan üzülüyor, bir yandan seviniyordu. Bahçelerinden ayrılacağı içindi üzüntüsü. Sevinciyse, atandığı kentin yumuşak bir iklime sahip oluşundandı. Yaz kış çiçekli kalacak bir bahçeye kavuşacaktı sonunda.

Hüsamettin Beyin, atandığı kentte bulduğu ev, ailenin tüm bireyleri tarafından beğenildi. Evin ilkokula yakın olması küçük oğlanın, ortaokula yakın olması büyük oğlanın, pazaryerine yakın olması ise annenin hoşuna gitti. Ev yalnız Hüsamettin Beyin işyerine yakın değildi. Buna karşın, en çok o sevmişti yeni evi. Kocaman bir bahçesi vardı evin. Hüsamettin Beylerin dairesi giriş katında, bahçe üzerindeydi. Çok çocuklu aileler yoktu apartmanda. Çiçekleri yolan, çimenlere basan küçük şeytanlarla didişmek zorunda kalmayacaktı.

Paslı tenekeler, cam kırıkları, gazete yırtıkları ve arsız otlar sayılmazsa, delişmen büyümüş üç leylâk ağacından başka bir şey yoktu bahçede. Toprak, uzun yıllar kullanılmadığı için beton gibi sertleşmişti. Hüsamettin Bey çok yoruldu, çok ter döktü ama, kısa sürede bahçeyi dü-

→

---

zinliyen nice hinoğlu hinler, az para getiren mesleklerini, zenaatlarını bırakıp anlaşılmaz, «anlamsız» sanat yolunu tutuyorlar. Böyleleriyle birlikte anlaşılmaz, anlamsız damgalarını yiyen gerçek sanatçılara ne yazık!

Dil gibi sanat da halktan ayrı düşünülemez. Sanat halkı, halk sanatı çağırır ve besler. Üst tarafı züppeliktir.

Sanatı elbet aydın ve seçkin kişiler yapacak, ama halk arasından sivrilerek, halka dayanarak, halkı aydınlatarak. Ne halkı sanatsız düşünebiliriz, ne de sanatı halksız, canla beden, ağaçla kök gibi.

Batı kültürü her şeyden önce halk kültürü, halkın kültürüdür. Sarayın da, kilisenin de dışında gelişmiş ya da içinde ama inadına her ikisinin de kapılarını zorlamış, kırmış, her ikisine de halkça konuşmayı öğretmiştir. Aristokratlara kalsa kültür bir has bahçe çiçeği olmakla kalır ve baskı makinesine de zor kavuşurdu.

Halkın hor görüldüğü yerlerde tiyatro gelişmemiş, gelişemezdi de. Tiyatrosuz demokrasi onun için olamaz. Halk saygısı ve tiyatro birbirinin yetiştirmesidir.

Dante gibi Yunus Emre de şiirini halk anlasın diye halkın diliyle söylemiş değildir: Onun için en güzel söyleyiş böyle söyleyişti.

Çocuklar için yapılan edebiyat gibi, halk için yapılan edebiyat da ister istemez kısır, bodur, zavallı bir edebiyattır. Çocuğun ve halkın anlıyabileceğini aramak bir sanat çabası değildir. Gerçek sanatçı çocuğa da, halka da yapabileceği en güzel şeyi sunar.

Asıl bayağılık kendilerini halktan üstün sayan aydınların bayağılığıdır; çünkü halk çok kez saflığıyla kurtulur içinde yüzdüğü bayağılıktan. Ar. turka şarkıların düştüğü bayağılığa onun için hiçbir halk türküsü düşmemiştir. Bayağılık kendinden olmamak ya da kendini satmakla başlar.

Niçin ve nasıl oy verdiğini bilmediğimiz halkın, hele bizimki gibi oyun kendisine oynadığı oyunları henüz bilmiyen bir halkın kazandırdığı partilerin kötülüklerinden sorumlu tutulması haksızlıktır. Hiçbir parti halkın kendisi olmadıktan başka, sorumluluk yalnız oy istiyenlerin boynundadır.

En çirkin yalan çocuğa ve halka söylenen yalandır: çünkü her ikisi de kolay kanar.

(Yeni Ufuklar, 141, Şubat 1964)

yugoslav şiiri
İSMET MARKOVİÇ

●

GÖKPARÇASI BİR EV

evin arkası diyek oysa
göğün yarısı kurşundan
ve taaa aşağılarda
elin çeker sokak yürekten
karayel
gereksiz yaprağa bedel
düş m'ola penceredeki
diş diş eder kendini
gömüt o iki evcümanın rahmındadır
gecesi kuduz mu kuduz
toprakev
temeli su — alev

(Türkçesi: Hasan Mercan)

İsmet Markoviç, 1948'de Plava'da doğdu. Belgrad Felsefe Fakültesinde okudu. Priştine'de çıkan günlük «Yedinstvo» da, Birlik gazetesinde çalışmaktadır. Üç şiir kitabı yayımladı. Bir kaç ödül kazanan ozan Yugoslavya müslümanlarındandır.

---

zene soktu. Tuğladan minik yollar yapmış, türlü çeşitli fidanlar, fideler dikmişti aralarına.

Fidelerin serpilmeye, fidanların yeşermeye başladığı günlerden birinin akşamında, Hüsamettin Beylerin kapısı gümbür gümbür çalındı. Ev sahibiydi gelen. Öyle çalardı kiracılarının kapısını. İçeri girmek istemedi. Eşikte durup konuştu:

— Efendim, bahçe çok güzel olmuş; teşekkür ederim.

Hüsamettin Bey, çiçek yetiştirdiği için kendisine niye teşekkür edildiğini oldu olası anlamazdı. Bir adama, türkü dinlediği için, ya da yağmur sonrasındaki toprak kokusunu içine çektiği için teşekkür etmek gibi bir şeydi bu.

— Aman efendim, dedi, estağfurullah! Asıl ben size teşekkür borçluyum. Bahçeyle uğraşınama izin vermekle beni ne denli mutlu ettiğinizi size söylemek istiyordum kaç zamandır. Ama elim boş gelmek istemiyordum. Bu ay başında rahatsız edecektim. Çok mahcup oldum. Ne olur, kusuruma bakmayın!

— Önemi yok, önemi yok! Ben öyle şeylere aldırmam. Ne olacak, boş duracağına siz çalıştırın. Hem ben de severim çiçekleri filan. Yalnız, bir sorun var. Bana öyle geliyor ki, bu daireyi çok ucuza verdik size. Kirayı az bir şey artırsak iyi olacak. Şöyle, uygun bir miktar. Beşyüz lira kadar. Malûm; hayat pahalılığı. Hem biliyorsunuz, bizim ev çarşıya pazara da yakın...

Ev sahibi, kiracısının bir şey söylemesini beklemeden «İyi akşamlar» deyip merdivenlere yürüdü. Kiracısının usu başına gelip de ardından «İyi akşamlar» diye bağırdığında, o üçüncü kata varmıştı bile.

Hüsamettin Bey kapıyı kapatıp içeri girdi. Karısı, ellerini önlüğüne sile sile çıktı mutfaktan,

— Kimdi o, diye sordu.

— Ev sahibi.

— Ne istiyormuş?

— Ev çarşıya pazara yakın diye, kiraya beşyüz lira zam yapmış.

— A aa! Üstüme iyilik sağlık! Biz taşındığımızda uzak mıydı çarşı pazar? Şimdi mi yaklaştı? Ne zamandan beri tekerlekli yapmaya başlanışlar çarşıları? Böyle diyecektin sen herife. «A efendi,» diyecektin, «ne zamandır çarşılara tekerlek takıyorlar?». Diyemedin mi yoksa?

Kocası sanki onu duymamıştı;

— O da seviyormuş çiçekleri, diye mırıldandı.

O akşamın üzerinden bir ay geçmişti. Bir pazar günüydü. Hüsamettin Bey iki oğluyla birlikte bahçede çalışıyordu. Çocuklar çerçöp topluyor, baba, birbirine çivilediği tahtalarla dikdörtgen bir sütun oluşturuyordu bahçenin ortasında. Çiçekler sudan, güneşten esrimiş, en güzel kokularını yayıyorlardı. Camiden dönmekte olan yaşlılar, bahçenin önünde biraz durmadan, o nefis koku harmanını derin derin birkaç kez içlerine çekmeden geçemiyorlardı. Camiden döndüğü başındaki namaz takkesinden belli olan ev sahibi, hızlı hızlı yürüdü bahçe duvarı boyunca, açık duran kapıdan girip birkaç adım attı, sonra durup ellerini arkasında kavuşturdu, Hüsamettin Beyi izlemeye koyuldu. Hüsamettin Bey bahçenin kenarında durup kendisini izlemekte olan ev sahibini geç ayrımsadı. Karşılıklı gülümsediler.

— Kolay gelsin! dedi ev sahibi.

— Sağ olun, dedi Hüsamettin Bey

— Nedir o yaptığınız öyle?

— Kalıp.. Sulak kalıbı.. Betondan olacak da... Kuşlar için.

— Yapın, yapın! Gerçi benden izin almadınız ama, olsun. Kuşları sulamak sevaptır.

Hüsamettin Bey suçlu suçlu gülümsedi. Ev sahibi konuşmayı sürdürdü:

— Sevap dedim de aklıma geldi; siz niye hiç camiye gelmiyorsunuz?

— Zamanım olmuyor ki! Görüyorsunuz, hep bahçeyle uğraşıyorum.

— Olmaaz! Zamanı bahane edemezsiniz. Cami hemen şuracıkta, iki adımlık yolda. Onbeş yirmi dakikanızı pekâlâ ayırabilirsiniz. Ama sizi zorlamış gibi olmayayım. Canınız nasıl isterse öyle yapın. Aklıma gelmişken şunu da söyleyeyim: Kiranızı üçyüz lira artırıyorum. İnsaf sahibi bir müsüman olarak siz de takdir edersiniz ki, camiye bu kadar yakın bir ev için, yine de pek azdır ödeyeceğiniz para. Öyle değil mi?

— Bilmem ki..

— «Bilmem ki» demeyin; günaha giriyorsunuz! Neyse, ben sizi işinizden alıkoymuş olmayayım. Çalışın, çalışın. Çalışın ama, söylediklerimi de unutmayın.

Ev sahibi böyle dedikten sonra yürüdü girdi apartmandan içeri. Hüsamettin Beyin büyük oğlu,

— Pis domuz! diye homurdandı ardından.

Sonra da «Böyle konuştuğuma kızdı mı ki?» diye korkup, babasına baktı. Kızmamıştı babası, ya da duymamıştı onu; oğluna sevecenlikle bakıp,

— Toto oynamaktan vazgeçmem gerekiyor! dedi.

Yıllardır toto oynayan ve tüm umutlarını totoya bağlamış olan Hüsamettin Bey için kolay olmadı bu düşkünlüğünden vazgeçmek. Önce oynadığı kolon sayısını ikiye, sonra bire indirdi. Sonra da otuz kolon oynamaya, ama oynadığı kuponu yatırmamaya başladı. Bir gece, onüç tutturduğunu gördü düşünde. Milyonlar yığılmıştı önüne. Elini uzattığında paralar yok oluvermiş, birdenbire ortaya çıkan ev sahibi «Toto kuponunu yatırmadığın için kirana zam yapıyorum!» diye bağırmıştı. O geceden sonra, Hüsamettin Beyin totodan söz ettiğini duyan olmadı. Yıllardır totoyu bırakması için Hüsamettin Beyin

başının etini yiyen karısı, bu işe pek sevinemedi. Bir süreden beri spor haberleri başladığında radyoyu çat diye kapatıveren kocasının yüzünde, birkaç saniye için de olsa çok derin bir hüznün gölgelerinin dolaştığını görüyordu.

Hüsamettin Beyin totoyu bırakması yeterli olmadı; sigarayı da önce azaltmak, sonra tümden bırakmak zorunda kaldı. Ev sahibi «şurası yakın, burası yakın» diyerek, ayda bir, ya da iki ayda bir kiraya zam yapıyordu. Hüsamettin Bey çarşıyı, camiyi, otobüs durağını artık öyle yakınında duyumsuyordu ki, oturma odasında namaz kılan, ya da otobüs bekleyen bir adama rastlasaydı, belki de şaşırmayacaktı. Yörede eve yakı nolduğunu söyleyebileceği bir yer kalmayınca, ev sahibi birkaç ay rahat bıraktı Hüsamettin Beyi.

Bir akşam yine gümbür gümbür çalındı Hüsamettin Beyin kapısı. Kapı açılınca, ev sahibi elinde tutmakta olduğu gazeteyi Hüsamettin Beyin burnuna dayadı,

— Bunu okudunuz mu, bunu? diye bağırdı.

İri puntolarla «Elektriğe zam!» yazıyordu gazetede.

— Okudum, dedi Hüsamettin Bey.

— Ee, ne diyorsunuz? Elektriğe zam gelirken benim evimde bedava oturmayı düşünmüyorsunuz umarım!

Hüsamettin Beyin düşündüğü bir tek şey vardı: Ev sahibinin yüzüne tükürmek, sonra da çekip gitmek. Ama yapamazdı; çiçeklerinden ayrılamazdı.

— Kaç lira? diye sordu.

— İkiyüz! dedi ev sahibi.

Gaza, tuza zam geldikçe Hüsamettin Beyin kapısına dayanıyordu ev sahibi. Bir zaman sonra zam haberi bile bekleyemez oldu. Yunanistan'da sosyalistler iktidara geldi diye yüzelli, Ziya Ül-Hak ülkemizi ziyaret etti diye ikiyüz lira artırdı kirayı. Hüsamettin Beyin bütçesi, her yanından su alan çürük bir tekneye dönmüştü. Arjantin'in Folkland adasına asker çıkartması nedeniyle gelen yüz liralık zam, tekneyi dayanma gücünün sonuna getirdi. Artık, küçük bir rüzgâr bile yetecekti bu çürük tekneyi batırmaya.

Hüsamettin Bey birkaç haftadır kiralık ev arıyordu. Bahçesiz bir eve de razıydı. Arada bir gelir bu bahçeyle uğraşırdı. Hem bahçeli bir ev bulmuş bile olsa, gübreye, çimentoya, fideye, tohuma para verebilecek durumda değildi. Aylar önce yapıp bitirmiş olduğu çardağı, daha para bulup boyayamamıştı. Ev sahibinden boya parası istediğinde, «Ben sizden bahçeme çardak yapmanızı istemedim ki!» yanıtını almıştı. Şimdi, para olsa bile çok zordu çardağı boyamak. Güller, yaseminler çoktan yürümeye başlamışlardı çıtaların üzerinde.

Bir sabah Hüsamettin Bey banyoda tıraş olmaktaydı. Kapılarının gümbürdediğini duyunca, «Ev sahibimiz olacak namussuz!» diye düşündü. Biraz sonra Hüsamettin Beyin küçük oğlu koşarak banyoya daldı.

— Babacığım, savaş! diye bağırdı. Savaş çıkmış babacığım!

Hüsamettin Bey az kalsın yüzünü kesecekti.

— Ne diyorsun sen evlâdım?

— Ev sahibi amca söyledi. Amerika'yla Rusya arasında!

— Yanlış anlamış olmayasın? İyi duydun mu «Amerika'yla Rusya» dediğini?

— Öyle demedi ama, ben anladım! «Söyle babana; kiraya ikibin lira zam yaptım» dedi. Ondan anladım!

Hüsamettin Bey, yüzünün yarısı sabunlu, telaşla fırladı banyodan, oturma odasındaki radyonun düğmesine yapıştı. Radyoda bir kadıncağız türkü söylüyordu: «**Cama da vurma, cam şıngıldar sevdigim**». Birkaç saniye için, türkünün kesileceği, yürek oynatan bir sesin «Dikkat! Dikkat!» diye konuşmaya başlayacağı anı bekledi. Ama türkü sürüp gidiyordu: «**Anam duyar, babam sezer, beni de döger sevdigim**». Karısı, çocuklarını kucaklamış, ağlıyordu. Radyodan hayır çıkmayacağını anlayınca pencereye koştu. Mahallenin sütçüsü, bahçenin önüne durdurduğu at arabasının üzerine çıkmış, bir güğümden ötekine süt boşaltıyordu.

— Sütçüü! diye bağırdı Hüsamettin Bey. Savaş mı çıkmış?

Sütçü, ağzında sigarasıyla şöyle bir dönüp baktı,

— Ne savaşı? dedi.

— Amerika-Rusya savaşı!

Sütçü, boşaltmış olduğu güğümün kapağını kapadı, sonuna gelmiş olan sigarasını tükürdü,

— Hiç haberim yok, dedi.

Sonra ekledi:

— Süt ister misin?

Hüsamettin Bey bir şey söylemeden pencereyi kapattı, kapıya koştu. Ev sahibinin zilini çaldığında soluk soluğaydı. Ev sahibi, kapıyı aralayıp da kiracısını görünce yüzünü ekşitti,

— Ne var? dedi isteksizce.

— Şeyy.. Kiraya ikibin lira zam yapmışsınız da, nedenini soracaktım.

Ev sahibi şaşırmış gibiydi;

— İlahi Hüsamettin Bey, dedi, bana niye soruyorsunuz? Kendiniz görmüyor musunuz? Şu çevredeki evlerin bahçelerine bir baksanıza; hepsi çöplük gibi! Bizim bahçe öyle mi ya? Güllerimiz, leylâklarımız, menekşelerimiz, yaseminlerimiz... Hele o cânım çardak! Yaz akşamlarında çoluk çocuk o çardağın altında oturmak, çiçeklerin kokularını derin derin solumak az zevk midir? Bütün bunlara çok mu görüyorsunuz ikibin lirayı? Rica ederim! Çok rica ederim!

Hüsamettin Bey dayanamadı;

— Bir bok edemezsin! diye bağırdı.

Ev sahibi hemen kapıyı kapattı, boğazını yırtarcasına bağırmaya başladı içeriden:

— Seni kovuyorum evimden! Seni sokağa atıyorum, pis nankör!

Hüsamettin Bey, sinirden titreyerek, koşarcasına indi merdivenleri. Kömürlükten kaptığı keserle daldı bahçeye, başladı çardağı parçalamaya. Bir yandan keseri çıtaların üzerine indiriyor, bir yandan da «Al sana çarşı! Al sana cami! Al sana otobüs durağı!» diye bağırıyordu. Birkaç dakika içerisinde mahallenin tüm çocukları bahçenin önünde toplanmış, yüzünün yarısı sabunlu, pijamalı bu çılgın adamı ve ağlaşan ailesini gülerek izliyorlardı. Daha sonra çocuklardan bazıları, koşar adımlarla karakola gitmekte olan ev sahibinin peşine takıldılar.

Muzaffer Abayhan

PİYONLARIN TÜRKÜSÜ

Kutumuzda kardeş kardeşiz
Düşman değil
Beyaz vezirin koynunda siyah piyon
Siyah karede beyaz fil
Sürer bizi savaşa bir oyuncu
Son hamle: At!
Gözlerde yenginin çirkin sevinci
Şah : Mat
Bir gün ne yenilen olacak
Ne de yenen
Kardeş kardeş oynayacağız
Satranç bilmeden

● **SUBUTAY HİKMET**

kurgu-bilimin iki dönemi

● ERCÜMENT ÖZKAYA

Yurdumuzda tüm sanat dallarında(*) belli bir üretim düzeyi tutturulmuşken, bilim-kurgu alanında tam bir boşluk var. Bence bunun nedeni bilim-kurgunun tümüyle batılı olan tek sanat dalı olmasıdır. Türkiye'de ve bugüne batıdan değişik tarihsel süreçlerden geçerek varmış olan tüm ülkelerde, bilim-kurgunun yerleşeceği gerçek bir taban yok. Bilim-kurgu yapıtları, izlenme açısından evrensellik kazanmışsa da üretimi açısından hâlâ «batılı» karakterini koruyor. Aşağıda, bilim-kurgunun burjuva niteliği irdelenmektedir. Bu, burjuva niteliği, üretiminin kapitalist merkezlerde yapılmasına karşılık tüm kapitalist dünyada tüketilmesini de açıklar.

Tarihsel Gelişim :

Büyük toplumsal dönüşümler öncesinde, bundan zararlı çıkacak katmanlar arasında umutsuzluk eğilimleri hızla yaygınlaşır. Bu durum sürecin bilinçli bir kavranışı şeklinde olmaz, tersine insanlar bu dönüşümlerin gerçek yönünü göremezler. Bu nedenledir ki, bu umutsuzluk, hiçlik eğilimleri dönüşümden yararlı çıkacak tabakalar arasında, hattâ bizzat bu dönüşümün temsilcisi olanlar arasında bile bir süre etkili olabilir. Gerçek değişim kendini akıl-dışı - bilim-dışı bağlamda gösterir. Dönüşüme ayak uyduramayan sınıflar kendi yazgılarında, tüm insanlığın yazgısını görürler. Tarih içinde mayalanma olarak görülen süreç, o anı yaşayanlarca çoğu kez bir çürüme olarak görülür. Yeni olanda yeri olmayanlar arasında - bunların düşünceleri toplumun resmî düşüncesidir - akıl dışı kehanetler, kıyamet habercilikleri alabildiğince yayılır...

Eski toplumlarda bu olay kendini büyüde gösterirdi. Oysa eski toplumdan yeniye kesin bir kopmayla geçen burjuvazi bunu bilimle başarmıştı. Yıktığı toplumun direnen ideolojisini bilimle yoketmişti. Bu yüzden bilimle burjuvazinin birlikte doğduğu söylenir. Bilimle us yüceltildi. Her türlü us-dışı, us-üstü kuramlara karşı usun ve bilimin gücü savunuldu. İnsan dünyada yaşıyordu öyleyse bilim ve usla birlikte dünya da yüceltildi.

İşte bilim-kurgunun ilk dönemi böyle başladı. Burjuvazi büyü ve dinle birlikte, bunların sağladığı «doyum»u da yokediyordu. Oysa, kendi kurduğu toplumda gerçek doyumu, salt mutluluğu sağlayamamıştı. Gerçek dünyada aradığını bulamayan insanlara hayal, umut ve düş her zaman gereklidir. Feodal ve antik dünya bunu «öte dünya» ile veriyordu. Burjuvazi bilim adına bunu yadsımıştı. Öyleyse «düş» gereksinmesi yine bilimle karşılanmalıydı..

İnsanı ve dünyayı kutsayan burjuvazi, ruhun ölmezliği yerine, ölümsüz insanlık düşününü getirmişti:

«Yarın bugünden güzel olacaktı. Yarının dünyası cennetin yeryüzünde gerçekleşmesi olacak; bunu da insanın kendisi bilim sayesinde başaracaktı.» Bilim-kurgu ilk dönemin de bunları söyler. Yeni doğan ve yarına güvenle bakan burjuva insanının umut ve yaşam türküsüdür bilim-kurgu. İnsan usunun ve bilimin övgüsüdür.

Bu dönemde bilim-kurgu kitapları evcil bir bilimin övgüsünü yaparlar. Jül Vern, 19. yy. Avrupa'sında bilimin üretime uygulanması ile zenginliğin arttığı, doğanın dizginlendiği, buluşların bütün hızıyla sürdüğü bir dönemin yazarıdır. İlk kez makineler büyük çapta üretime katılıyor, emeğin yerini alıyor, zenginliği sınırsız ölçüde arttırıyordu. Bu durum insanın daha özgür, daha eşit daha zengin olacağı umutlarını da birlikte getiriyordu. Bu durum Jül Vern'in yapıtlarına o iyimser havasını kazandırmıştır. Her zorlukta insanın yardımcısı olan bilim... Yeni bir masal kahramanının, eski kahramanlara hiç benzemeyen, zeki soğukkanlı, alçak-gönüllü bilim adamı tipinin doğuşu...

Burjuva toplumunun çözümsüz çelişkisini biliyoruz. Ama o günkü aşamada burjuvazi tarihi ileriye götürüyordu. Önünde direnenler, karşı konulmaz gücüyle darmadağın oluyor, yaşamın önündeki eski düzenin çürümüş engelleri parçalanıyordu. Kendisiyle birlikte gelişen ve yıkımını hazırlayacak olan güçler yeniydi ve eski düşmana karşı onun yanında yeralıyordu. Eşitlik, yasalar önünde eşitlik anlamında tüm insanlığın tek hedefi, son ereği olarak görülüyordu. Burjuvazi insanı yüceltiyordu ve insandan anladığı kendisiydi.

Burjuvazi kavgayı kazandı ve saldırırken savunmaya geçti. Us ve bilim adına, feodallerin elinde çok yararlı bir iktidar aracı olan dini kapı dışarı etmişti. Ama kendisiyle birlikte dövüşen ve zaferden pay isteyen halk yığınlarına karşı yeniden uzlaşmak zorunda kaldı. Ama bu tek başına yeterli değildi artık. Bilimsellik geniş kitlelere yayılmıştı. Burjuvazi bu yeni dönemde bilim-kurguyu yeniden ele aldı. Ama bu andan başlayarak bilim-kurgu köklü bir değişim geçirmişti...

Bilim-kurgunun bu değişimi, yaşamın ve sanatın öbür alanlarındaki değişimlerle birlikte oldu.. Değişimin maddî temelini yukarıda görmüştük. Bunun sanata yansıması Tolstoy'dan Kafka'ya, Beckett'e geçiş biçiminde oldu. İdeoloji'de burjuva usçuluğundan varoluşçuluğa, nihilizme geçiş biçiminde...

Elbette bu, sürecin bir yanının görünüşüdür. Bunun karşısında olan güçler de vardır. Burjuva cephesinde Tolstoy'dan Kafka'ya geçilirken, aynı dönemde Gorki de vardı. Varoluşçuluğun karşısında sosyalizmin olması gibi. Nasıl ki, kilisenin kıyamet kehanetleri karşısında burjuvazi yaşamı savunmuşsa, feodaller büyü yapar, fal açarken burjuvazinin desteğinde bilim adamları dünyayı açıklamışsa, bu dönemde de burjuvazi gittikçe us-dışına kayarken yeni güçler bilimselliğin bayraktarlığını yapıyordu; Burjuvayla feodaller arasındaki savaş doğa bilimleri alanında olmuştu; burjuvazi ile ardılı arasındaki savaş insan bilimleri alanında.

Bilim-kurgunun evrimi bu bağlamda gözlenmelidir. Yarınsız kalan burjuva tıpkı öncülleri gibi kendi sonunda dünyanın sonunu görüyordu. Umutsuzluk ve hiçlik duygusu eskinin iyimserliğinin yerini aldı. Yaşam coşkusu yitirildi. Bu durum kendini en iyi bilim-kurgunun aldığı yeni biçimde gösterir:

«Mekanikleşen yarınki dünya.. Tekniğin köleleştirdiği toplum.. Değişmez insan özü.. İnsan her zaman in-

enver gökçe'nin şiirine dokunmayın

● **AYDIN DOĞAN**

Yazko Edebiyat'ın Aralık 982 tarihli 26. sayısında yılın edebiyat gafı yapıldı. Bunu gördükten sonra Enver Gökçe'nin şiiri adına üzüldüm. Ozanın ölümünden sonra basıma hazırlanan «Neruda Çevirileri»nin de düzenlemesini yapan İhsan Atar, aynı yanlışları yapabileceğinden kuşku duyuyoruz. Çünkü Enver Gökçe'nin kitaplaşmamış çalışmalarını kendi el yazısıyla dosyaladığını biliyoruz.

Atar'ın söz konusu yazı, «**Enver Gökçe'nin Yayınlanmamış Şiirleri**» başlığını taşıyor. Her fırsatta «Enver Gökçe'nin 24 yıllık dostu» olduğunu söyleyen, bu amaçla Gökçe üzerine yazılar yazan İ. Atar yayınlanmış olmaslar da bir kaç şiiri ilk kez yayınlananlardan sayıyor, üstelik bu işi özgünlüğünden, özünden bozarak, yapıyor, Gökçe adına bağışlanmaz bir suç işliyor, söz konusu yazıda. Anlaşılan hiç bir araştırmaya incelemeye girmemiş, dahası çevresine de bakmamış ki bu yanlışları Yazko'da sergilemiş. Yazko ilgililerinin de bu yanlışları önemsememeleri düşündürücü. Bu nedenle bildiklerimi açıklamayı görev biliyorum.

Enver Gökçe ölümünden önce, köşe bucakta kalmış, kitaplarına girmemiş şiirlerini yayınlanmış olsalar da kendi el yazısıyla temize çeker biriktirirdi. Bir konuşmamızda bana bu şiirlerinin yaklaşık 14 tane olduğunu söylemişti. Aşağıda örneklerini vereceğimiz bazı şiirler de bu sayının içinde, aynı zamanda ozanın son biçimini verdiği ve Yaba'da yayınlanan şiirleridir. İhsan Atar bunları elyazısından okuyamamış, değiştirerek «yeni şiirleri» adıyla yayınlatmıştır.

İşte iki örnek :

Üretime başlayalım
Pay alalım pay
Yıkalım çelişkiyi
Beraber işe başlayalım
Hay kardaşım hay
Bireyci olmayalım
Hep beraber işleyelim
Can derdine düşmeyelim
Vay kardaşım vay

(Yazko Ed. S. 26)

ÜRETİME BAŞLAYALIM
Üretime başlayalım
Pay alalım pay
Bu çelişki de ne
Hay kardaşım hay
Bireyci olmayalım
Hep birlikte işleyelim
Can derdine düşmeyelim

(Yaba, S. 14, 23)

Senin
Emekçin
Olaydım
Şen
Olası
Türküsü
Elvan
Elvan
Burcu
Burcu
Kokun
Gelir
Bana
Türkiyem.

(Yazko Ed. S. 26)

TÜRKİYEM
Senin emekçin olaydım
Şen olası türküsü
Elvan elvan
Burcu burcu
Kokun gelir Türkiyem

(Yaba, S. 14, 23)

Bunların ikisi de sağlığında yayınlanmış, altında imzası bulunuyordu. Bu dergileri de Huzurevindeki kitaplığında bulundururdu. Anlaşılan, İhsan Atar bu dergileri bile karıştırma zahmetine girmemiş. Mirasına sahip çıktığını, bunu fer fırsatta belirttiği halde, sağlıklı bir araştırmaya girmemiş. Yaba'yı okumayabilir, ya da hiçe sayabilir, bu bizi ilgilendirmez. Ama yanlışla-

→

---

sandır. (Burjuva - bencil ve kötü)» Bunlar yeni kurgu-bilimin bol bol işlediği temalardır. Yaşamak artık mutluluk değil bir angaryadır; bir an önce kurtulunması gereken bir angarya...

Bilim-kurgunun 'büyük' yapıtları bunları anlatır. Bunun yanısıra daha sıradan ve daha 'iyimser' bir bilim-kurgu türü daha gelişti. Bu ikinci tür öbürüne göre daha rahatlatıcı haberler verir. Yarın daha kötü olmayacaktır, aynı kalacaktır. Bu türün birkaç örneğini **TV. de izledik. Savaş Yıldızı, Uzay Yolu** vb... Bunlar korkunç yarınları, bilimin dizginlenemediği ölü bir dünyayı, insanlar tarafından koparılan kıyametleri anlatmazlar.. Yarın da bugün de - Burda da, başka gezegenlerde de herşeyin aynı olduğunu haber vererek içimizi ferahlatırlar. Burjuva (hattâ daha da ileri giderek Amerikan) yaşam biçimi, - asker-politikacı, çelişkisi, para ve aşk (cinsellik) çekişmeleri vb. tüm ilişkileriyle bugünkü yaşam biçimi - olası tek yaşam biçimidir. Eğer buna inanmazsak ya da bununla yetinmezsek, olabilecek tek değişikliğin kötüye doğru olacağı anlatılır bize. Yukarda gördüğümüz ölü dünya...

Toparlayınca, bilim-kurgunun burjuvazinin bir iktidar aracı olduğunu söyleyebiliriz. Ama aynı zaman burjuva bilinçaltının dışavurumudur. Geçirdiği değişiklikler burjuvazinin evrimine sıkı-sıkıya bağlı. İlerici burjuvazinin yanında güvenli iyimser ve coşkulu. Tutuculaşan, yokolan burjuvazinin yanında ise sesi kısık, karamsar..

Gününü dolduran katmanların her zaman akıl dışına sarıldığı söylenir. Ama burjuvazi bilimle birlikte doğmuştur. Onun akıl - dışılığı da bilimsel olacaktır!..

rının sonucuna da katlanmak zorundadır. Bu yaptığıyla sorumluluk duymayacak mı? Şiirini yaraladığı Gökçe'den özür dilemeyecek mi? (Biz, Ayko Yayınlarında değişmiş biçimiyle yayımlanan «Oy Beni» şiirinin doğru olup olmadığını düşünürken daha nelerle karşılaşıyoruz).

En önemlisi, «Bir Alıp Satıcı Gönül»ün aldığı yara. Gökçe'nin bu şiiri 1943 yılında **Ülkü** Dergisinin 54. sayısında yayımlanmış olmasına karşın, yitikler arasında kalmış hiç bir kitabına girmemişti. Ozanın ölümünden bir kaç ay önce Millî Kütüphanede yaptığım taramalar sonucu bu şiiriyle aynı yıllarda, aynı dergide yayımlanmış «Ağıt» adlı şiirini de bulmuştum. Fotokopilerini çektirip aldım. «Eğin Türküleri»nin yayıma hazırlandığı aylardı. Bu nedenle Gökçe Hoca bir akşam bize gelmişti. Bunları muştuladığımda sevinci büyük oldu. Ağıt şiirinin kendisinde bir kopyasının olduğunu, ama **Bir Alıp Satıcı Gönül**'e kavuşmaktan çok sevindi, duygulandı. Bu şiirin fotokopisini kendisine vermek istediğimde almadı. Dergide yayımlamak için ben de durmasını söyleyerek, bu şiirini el yazısıyla başka kâğıda aktararak cebine koydu. Bir Ağustos akşamıydı. Eğin Türküleri'ni konuşmuş kitap hakkında tasarılar yapmıştık sonra. Hakçası bu söz konusu şiiri değişik zamanlarda üç kez ayrı ayrı yerlerde, aynı biçimiyle yayımlanmıştır; (Ülkü S. 54/1943, Yaba S. 20 Aralık 1981, Ayko 'Yaşamı Bütün Şiirleri' 1981).

Bu şiirin yayımlanmış iki kopyasını da aşağıya alıyoruz. Karşılaştırarak okunduğunda İhsan Atar'ın neler yaptığını göreceğiz. Bununla da kalmıyor İ. Atar «Belki bir Hayyam çevirisi» diyerek büyük gaf yapıyor ve de soyadına oldukça uygun davranıyor .

BİR ALIP SATICI GÖNÜL

Düştüm bir öylesi çekilmez derde,
Ne ölümü düşünürdüm, ne yaşamak korkusu,
Ne sır aradım herşeyde, ne gariplik var serde,
Ne kara sevda, ne sevmek ne sevilmek arzusu
Artık her şarkı dokunur bana bu şehirde.

Hasret nedir bilmezken o kadar
Şimdi, her an, her yerde gurbetteyim.
Çünkü daha görmediğim güzellikler var,
Öyle bir yürek koymuşlar ki içime neyleyim,
Her yere gönlümü vermeden geçemem dostlar!

Ben deli miyim bilmem mi neler ettiğimi,
Bir han köşesinde yatmayınan Kerem diyorlar,
Ne tuhaf bu insanlar derdini dökmeyinen
Çaresiz derde bulunmaz merhem diyorlar,

Ah.. bir alıp satıcı gönlüm var gezer çarşı çarşı,
Başım güneşe düşmüş yanmayı öğrenir.
Nolur böyle duradursun cama güneşe karşı,
Gönül heryerde bir kardeşim güzel heryerde bir..

(Ülkü S. 54, 1943) Bkz. Yaba S. 20, Ayko Y. 1981

Düştüm bir öylesi çekilmez derde
Ne ölümü düşündüm ne yaşamak korkusu
Ne sır aradım her şeyde ne gariplik var serde
Ne kara sevda ne sevmek ne sevmemek arzusu.
Artık her şarkı dokunur bana bu şehirde

Hasret nedir bilmezken o kadar
Şimdi her an her yerde gurbetteyim
Çünkü daha göremediğim güzellikler var
Öyle bir yürek koymuşlar ki içime neyleyim
Bu yere gönlümü vermeden geçemem dostlar

Ben deli miyim bilmem mi neler çektiğimi
Bu han kıyısında yatmayınan keder az olsa
Ve biraz bir yerlere derdimi dökmezsem
Zaman derde bulamaz merhem diyorlar
Ah bir alıp satıcı gönlüm var gezer çarşı pazar
Başım güneşe düşmüş yanmıyor oysam
Neden böyle davranırsın sana güvenime karşı
Sence her gece ben nerdeyim güzel bu yürekle ben.

(İ. Atar, «Enver Gökçe'nin Yayımlanmamış Şiirleri» Yazko Ed. S. 26, Aralık 1982)

Bu şiiri (ikincisini) ancak Atar Bey yazabilir. Adı da **cam üstünde saksağan** olabilirdi. Halk ne güzel demiş: **kırkından sonra saz çalınmaz.** Başkalarına yapılan karalamalar, «tecimsel» suçlamalar günü gelir ki geri teper. Yandaşlarının sinsi davranışları da yanıtsız kalmaz elbette...

Evet, dürüst tavırlı genç kuşaklar Enver Gökçe'ye sahip çıkacak, onu değerbilirlikle yaşatacaktır.

12 Aralık 1982

Not : Bu yazı İhsan Atar'a Yazko Ed. S. 22'deki yazısına vereceğim yanıtın bir bölümüdür.

1982 sanat takvimi

Hazırlayan :

● **MUSTAFA BURHAN GÜNEŞ**

O C A K

YAZKO 1982 Ödülleri dağıtıldı. Çeviri Şiir Büyük Ödülü» Arthur Rimbaud'dan Şiirler» çevirisiyle Erdoğan Alkan'a, İnceleme Özendirme Ödülü «Sivil Toplum ve Devlet» yapıtıyla Kürşat Bumin'e, Öykü Özendirme Ödülü «Hanya Konya» yapıtıyla F. Ülke Aren'e, Şiir Özendirme Ödülü «Saklı Kalan» yapıtıyla Ahmet Telli'ye, İnceleme Özendirme Ödülü «Yapısalcılık ve Bir Uygulama» yapıtıyla Ayşegül Yüksel'e verildi.

Ozan A. Hicri İzgören gözaltına alındı. «Acıyla Diri» adlı şiir yapıtı toplatıldı.

YABA Yazın dergisi Ocak/82 sayısını (Sayı: 21) «Öykü Özel Sayısı» olarak yayınladı.

TÜRKİYE YAZILARI dergisi Ocak/82 sayısını (Sayı: 58) «Şair Eşref»e ayırdı.

10.1.1982 Ressam ve Yazar Nurullah Berk öldü.

Ş U B A T

Aytunç Altındal'ın «Anılan» adlı şiir yapıtı savcılık tarafından «1402 sayılı Kanuna aykırılığı gerekçesiyle» toplatıldı.

M A R T

İstanbul'da Gelişim Yayınları A.Ş. tarafından «ÇAĞDAŞ ELEŞTİRİ» adlı aylık edebiyat, sanat, sorunlar ve kuramlar dergisi yayınlanmaya başlandı.

Romancı Erol Toy'un «Aydınımız, İnsanımız, Devletimiz» adlı yapıtı toplatıldı.

Türkiye Yazarlar Sendikası'nın 1977 dönemi yöneticileri hakkında Dışişleri Bakanlığından izin almadan, Bulgaristan Yazarlar Birliği'yle kültür anlaşması imzaladıkları, böy-

→

DAĞ

Yağmurlar üreten, Türküler söyleyen
Sevgili rüzgâr
Ben hiç dağ görmedim ömrümde
Çünkü
Bir ormandan geçerken arkadaşlar
Ben sürgündüm hayatın ayrıntılarına

Sonra
Gece büyüdü
Ve ince bir sesle yayıldı korku

Darkan, berrak ve gizli bir aydınlık
Gözlerinde

● **METİN GÜVEN**

---

lece Dernekler Yasasının 38. maddesine aykırı davrandıkları gerekçesiyle dava açıldı. Haklarında 1 ile 6 ay ay hapis cezası istenen yöneticiler: Aziz Nesin, Demirtaş Ceyhun, Osman S. Aralot, Adnan Özyalçıner, Şükran Kurdakul, Ataol Behramoğlu, Alpay Kabacalı.

N İ S A N

İzmir'de SANAT-KOOP tarafından «ORTAKLAŞA» adlı aylık yazın dergisi yayınlanmaya başladı.

1982'de Yeditepe Şiir Ödülü, «Halk Çağı» adlı şiir yapıtıyla Ozan Ali Yüce'ye verildi.

1982'de Sabahattin Ali Öykü Ödülü, hiç bir ürünün birincilik için gerekli oyu sağlayamaması üzerine rilmedi.

1982'de M A Y Roman Ödülü, Burhan Günel'in «Kalanlar ve Gidenler», Cüneyt Kelkitli'nin «Önce Pazartesi» romanları arasında bölüştürüldü.

İstanbul'da yayınlanan üç aylık Siyasal-kültür dergisi SÜREÇ yasaklandı.

1982'de Madaralı Roman Ödülünü «Yıldız Karayel» romanıyla Rıfat Ilgaz kazandı.

M A Y I S

Ankara'da Enis Batur tarafından «TAN Aylık Düşün/Yazın Seçkisi» yayınlanmaya başladı.

Erol Çankaya ve Tahir Abacı tarafından hazırlanan «YAŞANTI - Derleme ürünleri dizisi»nin ilki yayınlandı. Her kitapçıkta ayrı bir konuya ağırlık verecek olan bu dizinin ilk kitapçığı şiir konusuna ayrıldı.

DÖNEMEÇ Dergisi Mayıs/1982 sayısını «Şiirimizde Yergi Özel Sayısı» olarak yayınladı.

1982'de Sait Faik Hikâye Ödülü verilmedi.

Ünlü sinema oyuncusu Romy Schneider öldü.

Cannes Film Festivalinde ilk kez bir Türk filmi Altın Palmiye ödülünü aldı. Başrolünde Tarık Akan'ın oynadığı, yönetmenliğini Şerif Gören'in yaptığı «YOL» filminin senaryosunu Yılmaz Güney yazdı.

Bertolt Brecht'in «Halkın Ekmeği» adlı şiir kitabı toplattırıldı. Çevirmenleri A. Kadir ile Asım Bezirci hakkında soruşturma açıldı.

H A Z İ R A N

İzmir'de yayınlanan DÖNEMEÇ Dergisi, Haziran/Temmuz 1982 sayılarını birleştirip «Halikarnas Balıkçısı Özel Sayısı» olarak yayınladı.

Aylık dergi, Nisan/Mayıs/Haziran (41-42-43) sayılarını «şiir özel sayısının birinci cildine ayırdı.

YABA Yazın Dergisi Temmuz/1982 sayısını (Sayı: 23) «Enver Gökçe Özel Sayısı» olarak yayınladı.

A Ğ U S T O S

SANAT OLAYI Dergisi Ağustos/1982'de 19. sayısıyla yayınını durdurdu.

26.8.1982 Edebiyat Tarihçisi - Yazar Abdülbaki Gölpınarlı öldü.

29.8.1982 İsveç'li ünlü sinema oyuncusu İngrid Bergman öldü.

E Y L Ü L

1982 Antalya Film Festivalinde en iyi film dalında Altın Portakal ödülü, başrollerini Müjda Ar ile İlyas Salman'ın oynadığı «Çirkinler de Sever» filmine verildi. (Yön. Sinan Çetin) En iyi erkek oyuncu ödülü de «AT» filmindeki oyunu ile Genco Erkal'a verildi.

7.9.1982 Yazar Azra Erhat öldü.

Ünlü sinema oyuncusu, Monako Prensesi Grace Kelly öldü.

Ozan Arif Damar gözaltına alındı.

Ünlü sinema sanatçısı İngrid Bergman, «Golda İsimli Bir Kadın» (A woman Called Golda) filmindeki rolüyle A.B.D. Televizyon Oscarı «Emmy» ödülünü kazandı. Ağustos 1982'de ölen sanatçının ödülü kızına verildi.

T.Y.S. nın kurucuları ve yönetim kurulu üyelerinden Yaşar Kemal ve Adnan Özyalçıner'in T.C.K. 141/1, 159, 312 maddelerini ihlâl ettikleri gerekçesiyle ifadeleri alındı.

1982'de Türk Dil Kurumu Ödülleri dağıtıldı. Şiir dalında «Halk Çağı» yapıtı ile Ali Yüce, inceleme dalında «Yapısalcılık ve Bir Uygulama» ile Ayşegül Yüksel'e ve Çocuk Yazını dalında da «Bir Gül Çocuk» yapıtı ile Abdülkadir Budak'a ödül verildi.

Aylık dergi Temmuz/Ağustos/Eylül (44-45-46) sayılarıyla «şiir özel sayısı»nın ikinci cildini yayınladı.

E K İ M

Semih Balcıoğlu, Pescara Karikatür Yarışmasında altın madalya aldı. Yarışmaya karikatür dalında katılan Balcıoğlu, «Güle Güle İstanbul» adlı karikatür kitabı ile birincilik kazandı.

11.10.1982 Tiyatro ve sinema oyuncusu Yıldırım Önal öldü.

14.10.1982 «Cino del Duca» ödülü 1982'de ünlü Türk romancısı Yaşar Kemal'e verildi. Bu ödül, bilimsel ya da edebî biçimiyle yapıtları çağdaş bir hümanist mesaj taşıyan yazarlara verilmektedir.

26.10.1982 Sinema oyuncusu, yazar, yönetmen Yılmaz Güney Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkarıldı.

Ankara Sanat Kurumu'nca her yıl verilen «en iyi oyun» dalındaki ödül, «Rumuz Goncagül» oyunuyla Oktay Arayıcı'ya verildi.

1982'de Nevzat Üstün Şiir Ödülü, «Bir Yürekten Bir Yaşamdan» adlı yapıtı ile Şükran Kurdakul'a verildi.

1982'de Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü, «Kimlikleriniz Lütfen» yapıtı ile Kemal Özer'e verildi.

1982'de Nobel Edebiyat Ödülü, Kolombia'lı yazar Gabriel Garcia Marquez'e verildi.

Ankara'da «Ankara Komedi Sahnesi» adlı tiyatro topluluğu kuruldu.

→

SÜZGÜ

—damıtılmış yaşam bu
inbikten süzgü—

düştü zeytin, düştü kıvılcım
onmaz acılara merhem
bilmez «kullara» sövgü
zeytin, kıvılcım
yaşadı, yaşamadı?
barış zeytin, sevi kıvılcım
yaşadı, yaşamadı?
yaşar «kullara» övgü
görmez yollara deprem
düştü zeytin, düştü kıvılcım
yaşadı, yaşamadı?

● **HALİM ŞAFAK ŞANLIDAĞ**

Gösteri Dergisi tarafından düzenlenen Deneme ve Sanat röportajı yarışmasında Reha Öz, Rıfat Ilgaz'la yaptığı röportajla; Mehmet Ergüven de «Mavi Sakal» adlı denemesiyle birinci oldular.

Belçika'da her yıl verilmekte olan «Europalia Edebiyat Ödülü» 1982'de Yunanlı yazar Antonis Samarakis'e verildi.

«Julia» filminin oyuncusu Vanessa Redgrave'nin Filistin halkını desteklemesi ve İsrail'in saldırgan tutumunu yeren açıklamalar yapması nedeniyle A.B.D. de çalışmalarını sürdürmesi yasaklandı.

K A S I M

Romancı Tezer Özlü Kıral, Federal Almanya'da Almanca yazdığı «Bir İntiharın İzinde Cesare Pavese Üzerine Çeşitlemeler» yapıtı ile Marlburg Edebiyat Ödülünü kazandı.

Asya-Afrika Yazarlar Birliği tarafından her yıl verilmekte olan LOTUS Büyük ödülü 1982'de Ozan Ataol Behramoğlu'na verildi.

Ünlü güldürü yazarımız ve LOTUS Edebiyat ödülü seçici kurul üyesi Aziz Nesin Moskova'da kalp krizi geçirdi.

4.11.1982 Gazeteci-yazar Burhan Felek öldü.

Ankara'da «NİTELİK derleme - Yazın/Düşün Kitapçığı Öncalışma dizisi»nin ilki çıktı.

52. Sanat yılını dolduran Ressam - Yazar Elif Naci'ye Kültür Bakanlığı, Devlet Onur Plaketi verdi.

16.11.1982 Ozan, yazar, tiyatrocu Suat Taşer öldü.

16.11.1982 Çevirmen ve gülmece yazarı Osman Canberk öldü.

Fransa'da Goncourt Edebiyat ödülünü «Meleğin Ellerinde» adlı yapıtı ile Dominique Fernandez kazandı.

30.11.1982 Tiyatro eleştirmeni ve İzlem yayınevinin sahibi S. Günay Akarsu öldü.

A R A L I K

Değerli ozan Behçet Necatigil adına düzenlenen şiir ödülünün üçüncüsü «Kayayı Delen İncir» adlı şiir kitabıyla **Turgut Uyar**'a verildi.

1982 Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Ödülleri dağıtıldı. Edebî türlerden öykü dalında **Muzaffer Abayhan**, şiir dalında ise **Ali Cengizkan** ile **Yaşar Miraç** birinci oldular.

Sanat Edebiyat 81 Dergisi Suat Taşer adına şiir ödülü düzenledi.

TALÂT HALMAN, AMERİKA'DA BÜYÜK BİR «ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI» ANTOLOJİSİ YAYINLADI

Mayıs 1982 sonunda Türkiye'nin Kültür Büyükelçiliği görevinden istifa eden eski Kültür Bakanı Talât Halman, Ağustos 1982 başında, «Contemporary Turkish Literature» (Çağdaş Türk Edebiyatı) başlıklı bir antoloji yayınlamıştır. Küçük punto ile dizilmiş olan 450 sayfalık ciltte, 32 hikâye ile 250 şiir vardır. Halman, modern Türk edebiyatının gelişimi konusunda bir Önsöz de yazmıştır. Eser, 1920'lerden 1980'lere kadar Türk edebiyatına ilişkin en geniş kapsamlı İngilizce kitaptır.

Antolojideki hikâye ve roman yazarları arasında, Yaşal Kemal, Sait Faik, Orhan Kemal, Halikarnas Balıkçısı, Refik Halit Karay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Kemal Tahir, Haldun Taner, Oktay Akbal, Aziz Nesin, Sabahattin Ali, Çetin Altan, Fakir Baykurt, Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz, Bekir Yıldız, Tarık Buğra, Mahmut Makal ve başkaları vardır. Şiir bölümü ise Sabahattin Kudret Aksal, Melih Cevdet Anday, Ece Ayhan, M. Şaran, İlhan Berk, Salâh Birsel, Edip Cansever, Necati Cumalı, Asaf Halet Çelebi, Mehmet Çınarlı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ahmet Muhip Dranas, Metin Eloğlu, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Nazım Hikmet, Atillâ İlhan, Özdemir İnce, Orhan Veli Kanık, Ceyhun Atuf Kansu, Necip Fazıl Kısakürek, Cahit Külebi, Behçet Necatigil, Ümit Yaşar Oğuzcan, Oktay Rifat, Tahsin Saraç, Cemal Süreyya, Ülkü Tamer, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Turgut Uyar, Can Yücel ve düzünelerle başka şairden seçmeleri kapsamaktadır.

Talât Halman'ın Princeton Üniversitesinde Türk edebiyatı ve kültür tarihi profesörlüğü yaptığı yıllarda hazırladığı antolojiyi Amerika'da Associated University Presses (Birleşik Üniversite Yayınevleri) çıkarmıştır. Antoloji, İngiltere'de de yayınlanmaktadır.

Kitabın kapak resmi, Ercüment Kalmık'ın «Kız ve Çiçekler» adlı gravürüdür.

→

İngiliz şiiri

— TUTKU —

Uzandım, özlem dolu her yanım, gökyüzü burkuyor yüreğimi
Geçip gidiyor buluttan gemiler, almıyorlar beni
Yalnız, ağaçlardır yaşayan şimdi, o güzelim sessizliği.

Beklemek dilsiz telefonlardan
Duymak için özlenen sesi
Bir gönül yarası ki öldürür beni.

İnsana özgü konuşmadır bildiğim en iyi dil,
Bırakta ya parmaklarımı artık erişilir gibi değil,
Kıyıdaki yabanıl kabuklar Homer'in düşsel yaratıklarına.

Derken konuştu benimle açık seçik,
Herşeyini bildiğim, ta derinden sevdiğim gökyüzü
Dedi ki: sendedir, içinde, bunca istediğin.

«Birlikte doğmaktasın şu bulutlarla
Rüzgârlar, yıldızlar ve denizlerle çalkalana çalkalana
Ve tüm yaratıklarıyla orman, işte bu senin doğan.

Pek tut yüreğini, at korkularını içinden
İster mezarda uyu, ister dirice solu
Bölüşeceksiniz evreni kaplan, çiçek ve sen.

Sonra birden, gördüm dönüşünü ölümsüzlüğe
Görülebilen her varlığın ve yeni oluşan herbir hücre.
Yandı, yandı tutkunun kutsal ateşiyle.

Görmüştüm ya dünyayı savaşın bitiminde
Tıpkı kıyamet günü gibiydi ama açılıyor gökyüzü
Şimdi tüm aydınlığa sevgiye ve sonsuzluğa.

KATHLEEN RAİNE
Çeviren : **Dr. Cengiz Tosun**

İmecemizde gençler

Genel olarak Yaba'ya, özel olarak da «İmecemizde Gençler» başlığı altında sunmaya çalıştığımız değerlendirmelere ilginin artması, bizi mutlu kılıyor. Ama bu ilginin hakkını yeterince verememe korkusu, o mutluluğumuzu hep diken üstünde tutuyor.

Olanağımız az da olsa, onu en iyi bir biçimde değerlendirebilmenin yollarını arıyoruz sürekli. Yeni geleniere yer açmak isteğimiz ile, sık sık belli adlar üzerinde durup, onların gelişimini daha iyi kollama arzumuz çelişiyor. Bir de az sayıda şiirle gelen arkadaşları, nesnel bir değerlendirmeye sokmanın güçlüğü ortada olduğuna göre, sözümüzü daha net ve daha belirgin söyleyebilmemiz, gelen şiirlerin sayıca çokluğuna bağlı.

Öte yandan, bir sayıda fazla ad üzerinde birkaç cümleyle durmaktansa, daha az adın üzerinde daha fazla durmanın yollarını aramak, daha olumlu bir yöntemdir diye düşünüyoruz. Hiç bir arkadaşımızı yanıtsız bırakmamak ise, İmeceyi sürekli kılmakla olanaklı. Bunda da kararlıyız.

Önce, İmeceye katılan arkadaşların ortak bir özelliğinden söz etmek istiyoruz: **şiir bilincinin eksikliği.** Salt şiir yazma dürtüsünü doyurmak için kaleme sarılmakla, o dürtüyü doyurmak olası tabi, ama o zaman da bunların sadece şiire benzemesine şaşmayalım. Şiire ilk adım böyle atılır belki. İkinci adımda durup düşünmek gerek. Ürettiğini başkalarıyla paylaşmak istemi, sözünü ettiğimiz dürtüyü aşar ve o anlamda da bir sürü sorumluluk yüklenir. O sorumluluğun yükünü taşıyabilmek ise, ürettiğinin dışına çıkıp, ona egemen olmakla mümkün. Eylemin bilincine varmak dediğimiz de bu.

Örneğin Metin Turan arkadaşımızın bu yoldaki uğraşısını eksik gördük. Şiirle insanlara mesaj iletme isteği bir başına yeterli olmuyor. Şiirin malzemesini, doğrudan dışında olduğumuz alanlarda değil, önce kendi yaşadığımızda arayalım. Bu, yaşadığımızın bilgisine eşit. Geriye kalan tartıcı ve eyleyici olmak.

Kâzım Okutan'ın, «uzun çalışmaların ürünüdür» dediği şiirlerinde kavrayış eksiklikleri var. «Yirmi İkinci Bükülüş»ün çıkışı ve dayandığı temelin olumlu olmasına karşın, şiirsel bir işleyişten yoksun kalıyor. Bu yoksunluğun daha uzun çalışmalar sonunda kırılabileceğine inanıyoruz. Değişkiler'deki etkilenmeler oldukça belirgin:

«Dayan dizlerim dayan
Bir yanda büyük çoğunluk
Bazlama, bulgur, yokluk
Bir yanda derya,
Deryalar kadar bolluk.»

Bunun en az bir nedeni var; toplumsal yaşayışımızın boyutlarını, kendi yaşamımızda da bulunduğu halde görememek. O zaman en geniş soyutlamalara ve sonra öykünmelere kapı açmak geliyor. Bizim önerdiğimiz kapıları kapatmaktan çok, giriş çıkışları kontrol etmek, bekçilik yani.!

1934 doğumlu **Halûk Yücel**'in altı şiiri var elimizde. Üçü üçer dizelik Hikemî şiir. «Sevda Savaşçıları»nda da böyle bir sözcük tasarrufuna gidilebilirdi. Hacettepe Üniversitesi hazırlık öğrencileri arasında açılan şiir yarışmasında aldığı ödülü, öyle sanıyoruz ki bu tür düşünsel yoğunluğu olan şiirlerine borçludur Halûk Yücel:

Barış
Yavru ceylanların
su içtiği göletlerde
yüzünü yunması avcının.

'Sevda' demeden sevdayı, 'acı' demeden acıyı, 'kavga' demeden kavgayı anlatmanın şiirin gereklerinden olduğunu biliyor belli ki. Ne var, bu bildiğini şiire uygulamada yetersizliği de açık. Genel ve soyut kavramlara dayanmak eğilimi, konuda kısırlığı da beraberinde taşıyor. Yüzünü yaşama dönmesiyle kişiliğini bulacak Halûk Yücel.

Alp Ahmet de kendini arıyor gönderdiği şiirlerde. Şunu belirtmek gerekir; kendinizi aradığınız alan oldukça kaygan bir zemine sahip. Bilincinizi diri tutmadığınız, uyanıklığınızı yitirdiğiniz an, bugün şiir alanında verili olanın kucağına düşme tehlikesi var. Daha önce yayınlanmış birkaç şiirinizi de gördüğümüz için söylüyoruz bunları. Sözünü ettiğimiz tehlike henüz belirgin değil. Ne ki birinci çoğul kişinin özne kılındığı şiirlerinizde böyle bir eğilim var. Onun yanında titizliğiniz ve çalışkanlığınız açık. Aramayı temkinlice sürdürdüğünde, kazanan Alp Ahmet olacak.

M. Ufuk Apaydın yolun başında bir arkadaşımız. Ona karşın elimizdeki örneklere baktığımızda, umudumuzu somutlayan çalışmalar görüyoruz. Onun yanında yer yer şiirselliğe teslimiyetini de olumsuz bir yön olarak değerlendirmemiz gerekiyor:

«Çözüp de düğmeler
Bağrını açma
Salma uzaklara
Sarı saçları»

Bir başka söyleyişle bu, halk şiirinin biçimi karşısında pasif kalışın örneğidir. Bunun tehlikelerini daha önce de yazdık. Olumlu olan, Apaydın'da bunun başat bir hata olarak belirmemesi. Öte yandan örgüdeki gevşekliği de yolun başında olmasına veriyoruz.

«Kulağımın ardında
Morum morum menekşeler

→

Çevirmenler arasında; Prof. Özcan Başkan, Taner Baybars, Prof. Orhan Burian, Prof. Ahmet Evin, Thilda Kemal, Prof. Abdullah Kuran, Prof. Bernard Lewis, Nermin Menemencioğlu, Prof. Tatiana Moran, Murat Nemetnejat, Güngör Dilmen, Nilüfer Mizanoğlu Reddy, Edouard Roditi, Turan Oflazoğlu, Frederic Stark, Adair Mill, Gönül Suveren, Brian Swann, Bedia Turgay - Ahmad, Osman Türkay, Prof. Mina Urgan, Özcan Yalım, Richard McKane, Tunç Yalman ve başkaları vardır.

Halman'ın Önsözünde Mehmet Âkif Ersoy'un «Çanakkale Şehitleri», Yahya Kemal Beyatlı'nın «Rindlerin Ölümü ile «Akıncılar» başlıklı şiirlerinin çevirileri de yer almaktadır.

Talât Halman **«Bu derlemenin yabancı okurlara Türk edebiyatındaki geniş düşünce ve duygu ufuklarını göstereceğini, Türk hikâye ve şiir sanatının sağlam temeller üzerinde büyük atılımlar yapmakta olduğunu isbat edeceğini umarım. Kitabım, yazar ve şairlerimizin gücünü yaygın bir kitleye etkili olarak sunabilirse ulusumuza ve kültürümüzü kalıcı bir hizmette bulunmuş olacaktır»** demektedir.

Yayınevi, Antolojiye 40 dolar (6 bin TL.) fiat koymuştur.

Işıl ışıl sözcükler dilimin ardında.
Gürül gürül ırmaklar akıyor
Penceremin altında.»

Bu tür ikilemelerin şiirin örgüsünde sırıtması, şiirin kuramı üzerinde de düşünen Apaydın'a yakışmıyor.

«Libasını giydim ilkyaz
yağmurunun»

veya;

«Ve kimince
Tedavülden kalkmış bir
sevdalıydım»

gibi kullanımlar da, verili olanda iyiyi değil kötüyü örnek almanın bir göstergesi. Bu ilk şiirlerde olumlu yanların bulunduğunu da söylemekle yetinelim. İmgelerin geniş şiirsel çağrışım alanları oluşturacak biçimde kullanımları gibi:

«Seni sevdim' kuşlarının
Yunmaya soyunuyor kızıl gözlü
ecesi
Irmaklar olmak düşüyor bana»...

Yeni çalışmalar için olumluyu muştuluyor bunlar.

Necdet Soğuk, şiirin emekçisi olma yolunda. Elimizdeki son iki şiiridir bunun kanıtı. Bireyci olmayan bireysel duyarlıkları şiir düzeyine taşıma başarısı, filancavarî söyleyişe egemen oluyor gittikçe. Ozanın el değmemiş imajları bulabilmesi, yaşamının bilincine varmasıyla olası. «Ben» özneden hayatın her alanına dalga dalga yayılmak, ama ozan kişiliğini koruyarak. Zor olan da bu değil mi?

Ali Azgın arkadaşımızın şiir çalışmalarının uzunca bir geçmişi var. Onun önceki şiirlerini de görmüştük. Bunlar basbas bağıran sloganlardı, bunu kendisi de kabul ediyor, bu yapıyı kırmak için inatla çalışıyordu. Şimdi 12 şiiri var elimizde. Onları tekrar tekrar okurken, salt sloganciliği kıracağım iddiasıyla çıkmanın bir başına yetersizliğini daha iyi anlıyoruz. Önüne şiiri, bir **sorun,** bir **iş** olarak koyup, ona **bütünsellik** kazandırmadıkça, saptanan kısmî hatalar giderilir belki, ama bu kez de ters yönde bir hatanın tehlikesine düşme olasılığının güçleneceği ıskalanabiliyor. Temmuz 1980 de halka:

«gelecek yeniden bir gün
gelecek bahar gül bahçemize»

gibi «acaklı», «ecekli» dersler vermeye kalkışırken, Nisan 1982 de de «Kaçkınlığın Şiiri» ni yazmak, bir önceki hatayı dilzeltmek olmuyor.

sensizlikle karşılaşıyorum
ansızın (...)
soruyorum sensizliğe
çağlıklar nedir (...)
sensizlik bilemiyor nedendir
ben de sensizlik gibiyim (...)
sensizliğin hüznüne sığınıyorum
ben de (...)
bir başıma kalmalıyım bundan
böyle
sensizliğin hüznüyle (...)»

Toplumcu ve **kahraman** bir özneden, bireyci ve **pısırık** bir özneye taşınmaktır bu. Her ikisi de, görünüşte karşıt, özde aynı yerden kaynak alan yanlışlar. Hele hele yirmi yaşır şiiri hiç değil. Sonra:

«Hazan girdi gül bahçemize
güller solgun
bülbüller suskun
ozanlar perişan»

gibi söyleyişler de, arabesk müziğin kalıplarını çağrıştırıyor bize. Ali eleştiriye açık bir arkadaşımız, o yüzden rahatlıkla yazıyoruz bunları. Şiirini 80'den 83'e evirirken, doğrularıyla yanlışlarıyla elde ettiği deneyimleri, yeniden gözden geçirirse, şiirinin sınır başlarında kendi elleriyle diktiği silahlı bek ileri kovacağına inanıyoruz Ali'nin. Şurada yaptığı gibi:

«Gün olur
çiçeklenir içim
masmavi sabahların
katışıksız aydınlığıyla
kanatlanır gözlerimden
sevinç kuşu
yemiş yüklü dallara»

YABA

GÜLE / DURMUŞ ZAMAN*

Şiir / hayatın tapusu diyor otuz yaşında türkçe öğretmeni Hasan Akarsu. İki bölümde topladığı 62 şiirde hayatını tapulandırmak istediği yaşadığını, giderek bir toplum olarak yaşadığımızı belgelemek eğiliminden belli:

«Yası silinir mi anıların
Kaç kervan geçmiş
Daha kaç han var
Kalbim / de
Soğuk damga
Sevgi mi kalmış
Ses verir mi yıldızlar.» (Sevgi mi Kalmış)

Bir kesiti belgeleme kişileşerek değil, genelleşerek şiirleşiyor. O zaman bütün insanî duygular katlanarak giriyor dize aralarına. Tabi en alt tabakada kalın bir damar gibi yatan sevgi, temel direği durumunda 62 şiirin.

Örgüde titiz davrandığı sözü boş yere uzatmamasından belli. Az sözcükle çok şey anlatmak istiyor Hasan Akarsu. Sevgi az şey mi?

Kesme şeker kutularının kartonuna benzeyen bir kapak içinde çıkabilmiş olması **Güle / Durmuş Zaman'ın,** amatör ruhun olanaksızlıklar karşısında nasıl dimdik durduğunun resmidir.

***Güle / Durmuş Zaman, Hasan Akarsu, 64 sayfa, 100 Lira. İsteme ve yazışma: Tekirdağ Cad. 29 Malkara.**

Enver Gökçe

EĞİN TÜRKÜLERİ

yaba yayınları

150 TL.

YEDİTEPE

Sanat Dergisi

Abone ve Yazışma:

PK. 77 İSTANBUL

Abdullah Rıza Ergüven

YUNUS EMRE

200 TL.

yaba yayınları

Açık oturumlarda, sempozyumlarda görüşülmeye değer bir konu. Üçüncü Dünya ülkeleri diyor, bağlantısızlar ülkeleri kastediyorsunuz değil mi? Bana göre, insanlığın inanacağı en güzel dünya bu, şu üçüncü dünya dediğiniz, öteki iki blok, biraz da kvazi dünyalar çünkü. Üçüncü dünya, bütün yönleriyle en insancıl, başta felsefesiyle. Ama şiirde, başta gelen değerdir, yapıtın sanat-estetik değeridir. Biz bu dünyanın yazınlarını yeni tanıdık, giderek tanınıyor, bütün yayınevleri, üçüncü dünya ülkelerinin yazınlarını, özellikle Kruşova'daki «Bağdala» yayınevi, güldestelerle bu yeni, umut verici dünyanın yazınlarını tanıtıyor. Yugoslavya'da düzenlenen yazarlar, ozanlar karşılaşmalarına, Struga Şiir festivaline de kabarık sayıda bu ülkelerden ozanlar, yazarlar geliyorlar. Onların yapıtları, Yugoslavya'da konuşulan bütün dillere, şiirlerin çoğu Rusça'ya, Almancaya, İngilizce, Fransızca'ya çevrildiği için bu dillerde de tanıtılmış oluyorlar. Bizde Avgustin Neto çoktan tanınıyor, sonra Sabık Senegal Başbakanı Sengor... Sengor «Dağlarca»dan bir yıl sonra «Altın Çelenk 75» Ödülünü de kazanmış bir ozandır. Onun önsözüyle Senegal şiir antolojisi de yayınlanmıştır bizde, tabii öteki bağlantısız ülkelerin şiir güldesteleri de Yugoslav yazını da bağlantısız ülkelerde, her şeyden önce değerleriyle tanıtılmıştır. Tabii, Yugoslavya yazını, kimi uluslarda kimi halklarda çok eski, kökleri birkaç yüzyıl öncelerine kadar uzanıyor. Ama Andriç'in nobel ödülünü kazanması da, yugoslav yazının geniş çapta tanıtılmasını sağlamıştır. Türkiye'de böyle olmuştur bu. Tabii, bu alanda yugoslav Türk yazarlarının da katkısı büyüktür. Yugoslavya; siyasetinde barışçıl olduğu; uluslari birbirine dostça yakınlaştırmak uğruna çaba harcadığı gibi, Yugoslavya'daki yazarlar, bu arada halkların yazarları da, çeviri yoluyla bir yandan Yugoslavya'ya kendi anaülkelerinin yazınlarını öte yandan da Yugoslav yazınını kendi anaülkelerine tanıtmakta çaba harcamaktalar, böylece uygarlıkları, yazınları, kültürleri, milletleri birbirine yakınlaştırmak, kaynaştırmak, tanıştırmakla, ölümsüz yazın ve dostluk köprüleri kuruyorlar. 3. Dünya ülkelerinin yazınları dünyaya yeterince tanıtılıyor mu sorusuna gelince, ne denli tanıtılsa azdır, ben şahsen daha geniş çapta tanıtılmasından yanayım, kuşkusuz değer ölçütünü gözden kaçırmamak, bu tanıtmalarda siyaset yapmamak şartıyla. Olumsuz ve olumlu yanlarını da bu sorunun ışığı altında incelemek gerekir. Ama dil, bu tanıtmalarda asla set, engel olmamalıdır, güzel, ölümsüz şiirler, yapıtlar, şairlerden, yazarlardan çok dünyayı dolaşmalıdırlar. Bununla ilgili kimi düşüncelerimi «Cumhuriyet»teki arkadaşlar sordukları zaman da belirtmiştim. Değerli yapıtlardır bizden çok yaşayan, yazarları, ülkeleri ölümsüz kılan.

Yaba — Çevirilerinizde ne gibi özelliklere önem veriyorsunuz? Her ürün yazıldığı dilden başka bir dilin yazınına aktarılabilir mi?

N. Z. — Kısa keseyim de Aydın havası essin: Ben, öyküleri, tiyatro oyunlarını, romanları çeviriyor, şiirleri ise Türkçe söylüyorum. Çeviride benimsediğim yol, ilke bu. Şiiri çevirmek adeta imkânsız, onu Türkçe söylemek, onu Türkçede yaşatmak bana göre daha doğal. Ama bu biricik yol değildir elbette. Tutumlar çeşitli olabilir, önemli olanı en iyisini yapmaktır. Her ürünün yazıldığı dilden başka bir dile çevrilebileceğine kesinlikle inanıyorum, böyle olmasaydı, ve bir İliyada ile Odiseus destanı çevrilmeseydi, - binlerce örnekten biri bu -, yaşamımız ne denli yoksul olacaktı. Çekinmeden insanın ömrü çeviriyle uzamış, yaşamı daha güzel olmuştur diyebilirim.

Yaba — Yazın alanında yapmak istediğiniz veya yapılmasını istediğiniz, önemsediğiniz konular nelerdir?

N. Z. — Şu dünyanın değişmesini... Bir lâf daha edeyim: İnsanların değişmesini? Acaba başka, yeni bir dünya ve o dünyadaki yeni insanlar daha iyi, daha güzel mi olurdu sanki? Hiç sanmam. İnsanı, kişioğlunu zaman ve zemin dışında, bu dünyadan başka bir dünya içinde görmek saçmadır. Ben dünyamızı, diyeceğim, çağımızı yansıtmak istiyorum salt, durumumu anlatmak istiyorum sadece, yakınlarıma, dostlarıma mektuplar yazar gibi.

Yaba — Yanıtlarınız için teşekkürler.

N. Z. — Teşekkür etmek bana düşer sanırım. Yugoslavya'da sayısı hayli kabarık olan öteki Türk yazar arkadaşlarımıza da böyle söyleşiler için benzer fırsatlar verilirse, Yaba okurları ve bütün Türk okurları, eminim ki, benim söylediklerimden çok daha ilginç yargılarla tanışmış olacaklardır. Bir daha teşekkür ederim.

Eylül 1982

Ankara Halk Tiyatrosu

Müzikal komedi

BANKER TANKER

Oyun : Erkan Yücel

●

Eser : Orhan Kemal

BİR FİLİZ VARDI

Oyun : Erkan Yücel

●

Çocuk oyunu :

BREMEN MIZIKACILARI

Oyun : Yaşar Özdemir

Eti Sanat Merkezinde

Tel : 29 62 80

Zeki Sarıhan

KURTULUŞ SAVAŞI GÜNLÜĞÜ I

Öğretmen Dünyası

Halim Yazıcı

O GÜZEL NARİN GELİN

Türkiye Yazıları

EDEBİYAT - 81

YENİLER YILLIĞI

Yakında kitapçılarda

Muzaffer Hacıhasanoğlu

TRENLER YİNE GİDİYOR

roman

yazko yayınları

YUGOSLAVYA'DA BÜTÜN ULUS VE HALKLARIN DİLLERİ EŞİTTİR, HERKES İSTEDİĞİ DİLLE OKUYABİLİR, KONUŞABİLİR, YAZABİLİR.

Sorular : YABA Dergisi

Yanıtlar: Necati Zekeriya

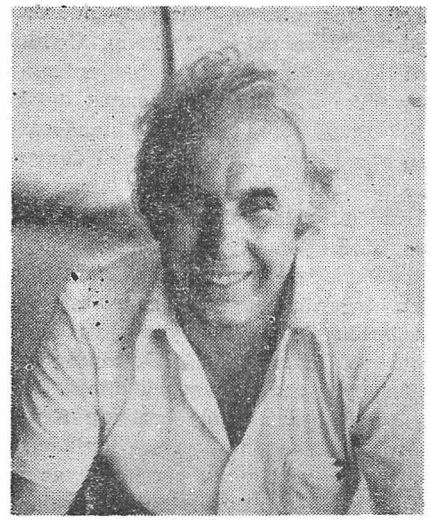

Yaba — Sayın Necati Zekeriya, bize yaşamınızı ve yazın uğraşlarınızı anlatır mısınız?

N. Z. — Üsküp'de doğdum (1928). Üsküp'de çıkan «Sevinç» ve «Tomurcuk» çocuk dergilerinde çalıştım, yine Üsküp'de 24 aralık 1944 yılında çıkmaya başlayan «Birlik» gazetesinin yazışleri müdürlüğünü yaptım. Şimdi Priştine'de yayınlanan haftalık «Tan» gazetesinin Üsküp muhabiri görevindeyim ve dört-beş yıldan beri Priştine'de ayda bir çıkan «Kuş» çocuk dergisini, yazar-çizer arkadaşlarımla birlikte hazırlıyorum. Özel yazın uğraşlarım yok, biraz okuyor, biraz yazıyorum, okuduklarım, doğrusunu söyleyeyim, yazdıklarımdan çok daha iyi. Hoşuma giden şiirleri, öyküleri çeviriyorum, benim yerime onlar dolaşıyor dünyayı, ben de böylece yeni dostlar ediniyorum. Dostlarımı (az da olsa) çok çok seviyorum, ve «dostun eli uzundur, dünyayı kucaklayabilir» diye Bekon'un düşüncesini ilke biliyorum. Bana göre, insan inandığı bir dostunu kaybetti mi, vücudundan bir parçası yok oluyor gibi, çünkü yeniden gerçek dost bulmak hiç de kolay değil. Bilmem sizde bu işler nasıldır?

Yaba — Bize Yugoslavya'daki azınlıkların başka deyimle halkların yazınını anlatır mısınız?

N. Z. — Türkiye'de tanıdığım, saydığım yayıncılar, bunların arasında dostum rahmetli Oğuz Akkan da «Arkadaş, bir yugoslav şiiri Antolojisi yapsak» dedi. Kabul etmiştim. İyi ama, çalışmaya başlayınca bir de baktım «Yugoslav Şiiri Antolojisi», şöyle bir «Türk Şiiri Antolojisi» ya da bir «Fransız Şiiri Antolojisi» gibi değil, çok değişik, çok çetrefelli. Biliyorsunuz, Yugoslavya ulus ve halkların (değil azınlıkların) harman yeridir, beş ulus, dokuz halk yaşamaktadır Yugoslavya'da, etnik gruplar da var, Romlar, Ulahlar vb. Yugoslavya'da, örneğin Sırplar, Hırvatlar, Karadağlılar, Bosnalılar sırp-hırvatça ya da Hırvatça-sırpça yazarlar. ama Makedonlar Makedonca, Slovenler slovence yazarlar ve Makedonca ile Slovence, sırp-hırvatça ya da hırvatça-sırpça değildir, başka bir dildir, herhalde benzerlikler var yine de, kendi başına dillerdir bunlar. Fakat Yugoslavya'da Arnavutlar, Macarlar, Rusinlar, Bulgarlar, İtalyanlar, Romenler, Slovaklar da var, biz, Türkler de varız. Halklar kendi dilleriyle yazmaktadırlar. Buna göre, Yugoslavya'da ayrı ayrı halkların ve bu halkların kullandıkları ulusal ve dil açısından kendilerine özgün yazınları, söz konusu şiir antolojisi olduğu için, şiirleri var. Cem» yayınevine hazırladığım antolojideki önsözünde, Yugoslav yazınında halkların yazın özelliklerinden genişçe bilgiler verdim. Kısacası: Yugoslavya'da halkların da kendi yazınları, kendi gazete ve dergileri, kendi dillerinde yayınları, okulları, kurumları, (enstitüleri) var. Belki yugoslav şiirini zengin ve ilginç yapan da bu özelliktir, örneğin ayrı ayrı dillerde yaratılan, yaşatılan yazınlar. Bilirsiniz ki, birçok ülkelerinin anayasalarında, dil eşitliğinden bahsedilir, dil eşitliği vaadedilir ama, bir bakarsın yine resmî bir dil vardır o ülkelerde. Bizde öyle bir şey, yani resmî dil yoktur, her dil eşittir, halkların dilleri de, örneğin Türkçe, Arnavutça, Macarca, Rusince, Romence, Bulgarca, Çehçe, İtalyanca... Bunu maksatla vurguluyorum, çünkü Ankara Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı (yıl 1977) «Resimli Türkçe Sözlük» ün sonunda «Bağımsız Ülkeler» bölümünde (sayfa: 680'de) Yugoslavya'dan söz edilirken, yanlış olarak («resmî dili, diller» sütununda) Yugoslavya'da resmî diller yalnız Sırpça-hırvatça, Slovence olduğu belirtilmiştir. Bu yanlış bir belgedir. Makedon ulusunun konuştuğu dil unutulmuştur. Halkların dilleri de. Yineliyorum: Yugoslavya'da bütün ulus ve halkların dilleri eşittir. Herkes istediği dille okuyabilir, konuşabilir, yazabilir. Umarım, Türk Dili kurumunda Sözlükler yayınlarında çalışan dilci ve bilim adamları arkadaşlarımız bu yanlışı «Resimli Sözlük»ün ikinci baskısında düzelteceklerdir.

Yaba — Sizin Yugoslavya'da konuşulan dillerden yaptığınız şiir ve öykü çevirileri, kitaplar da Türkiye'deki dergi ile gazetelerde, yayınevlerinde yayınlandı. Yaba'da da yayınlandı. Sizce, 3. Dünya ülkeleri diye adlandırılan ulusların yazını (edebiyatı) dünya ölçüsünde yeterince tanınıyor, biliniyor mu? Olumlu ya da olumsuz yanlarını anlatır mısınız?

N. Z. — Çok ilginç bir soru bu.

(Arkası iç kapakta)

ba yaba yaba yaba yaba yaba yaba yaba yaba yaba yaba yaba

İki ayda bir çıkar yazın dergisi

yıl: 4 cilt: 3 sayı: 26

Aralık - Ocak 1983

sahibi, y. yön.: **Aydın Doğan** * yazışleri yön.: **Mustafa Pala** * düzeltmen: **Sinan Koç** * y. yeri: **Çevreli Sk. 98/B İçaydınlık/Ank.** * yazışma: **P.K. 404 Ulus/Ankara** * yıllık abone: 350 TL. öğretmen, öğrenci, eski aboneler: 300 TL. yurtdışı: 700 TL. * posta çeki no: **Aydın Doğan «8385 2»** gelen yazılar iade edilmez, fikrî sorumluluk yazarındır * ilanlar: tam sf. 15000 TL. parça ilanlar indirimlidir * dizgi, baskı: **Çağ Matbaası**